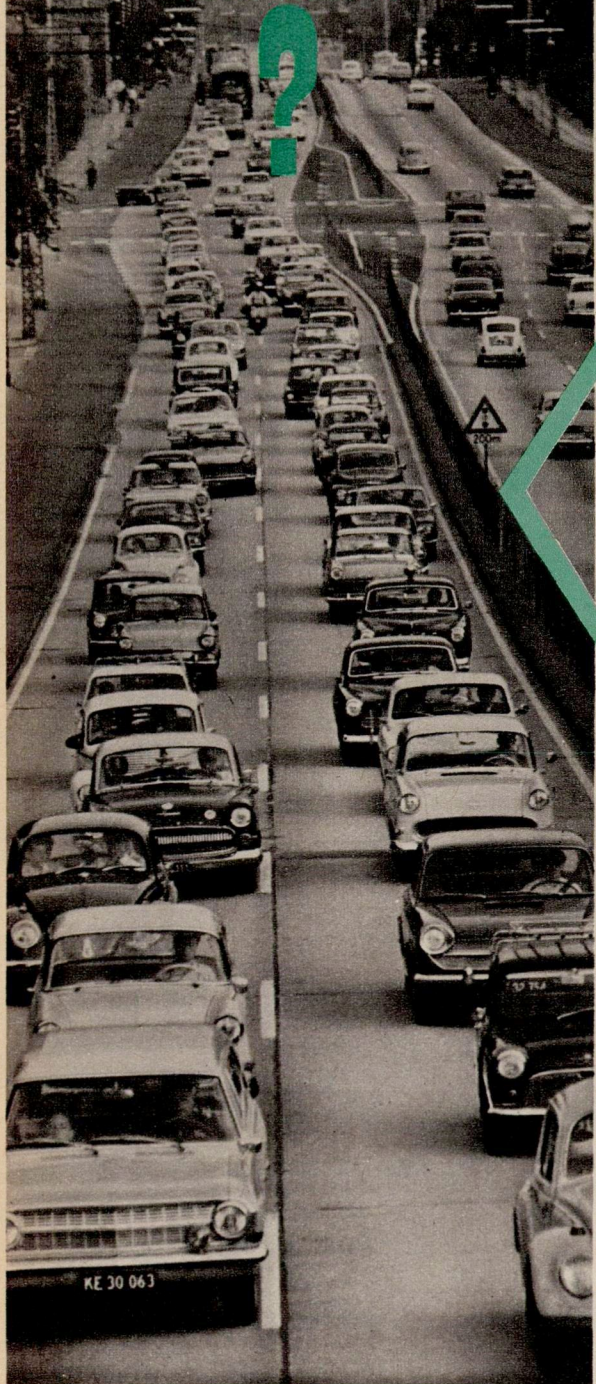

Mellem krig og fred

I dette forår, mens forhåbningerne om en afslutning på krigshandlingerne i Vietnam skiftevis steg og sank, besøgte en af Samvirkes fotografer Sydvietnam og tog bl. a. dette billede i Saigon. Med sin skarpe kontrast mellem den nattestille gade i forgrunden og bombeangrebet få hundrede meter borte er det en næsten symbolsk illustration til det skæbnesvangre spørgsmål: Vil det lykkes at få krigens flammer under kontrol, eller vil de blusse yderligere op og lægge endnu større områder i ruiner? (Se også billedreportagen side 8-13.)

HAR DEN OVERSKÅRNE GRUNDLOVSDAG OVERLEVET SIG SELV

DE FLESTE af os håber, at det bliver smukt vejr på grundlovsdagen den 5. juni, men det er næppe et ønske, som i særlig grad deles af de politifolk, som skal dirigere færdslen. Da man i sin tid indførte den halve fridag, havde man ikke fantasi til at forestille sig den moderne trafik.

Selv om mange virksomheder er gået over til at holde helt lukket den 5. juni, må man nok igen i år forberede sig på det store trafiksammenbrud, når forretningslivet går i stå kl. 12.

Grundlovsdag har det været siden 1849, men lovfæstet *halv fridag* er den først fra 1891. Den var et resultat af et kompromis under den politisk ophedede provisorietid. På en måde satte Rigsdagen dog blot lovens stempel på en ordning, som store dele af befolkningen allerede havde skabt ved tradition.

En mindelse fra middagssøvnens tid

Den ejendommelige skik med at lade arbejdet gå i stå kl. 12 har sin naturlige hi-

størst Landsting og Folketing at blive enige mod slutningen af samlingen 1890-91.

I begyndelsen var grundlovsdagen skiftevis med og ikke med i lovforslaget. Den blev indsat i loven af Folketinget, hvor oppositionen havde flertal, men strøget igen af Landstinget, hvor regeringen havde flertal.

Måske var regeringspartiet ikke alt for ivrig efter at gøre det lettere at gå til grundlovs møde, men det var nu ikke den officielle begrundelse for modstanden. Man sagde derimod, at grundlovsdagen ikke hørte hjemme i en *helligdags*-lov.

Til sidst gav Landstinget sig, og dermed fik vi for første gang loven om „den offentlige fred på folkekirkens helligdage *samt på grundlovsdagen*“. En paragraf fastslog, at bestemmelserne om helligdagsfred også skulle gælde for grundlovsdagen den 5. juni fra kl. 12 middag.

Der var en god grund for, at loven udtrykkeligt nævnte datoen den 5. juni. Der var nemlig to grundlovsdage på det tids-

Den 5. juni plejer at være præget af vældige trafiksammenbrud, fordi den lovbestemte lukning af arbejdspladser og butikker kl. 12 medfører, at næsten alle tager hjem fra arbejde på samme klokkeslet. Også andre grunde end de trafikale taler imidlertid for at gøre grundlovsdagen til en hel fridag, mener Anders Tycho, som her gennemgår den „halve helligdags“ historie og forudsætninger.

storiske forklaring. Kl. 12 var i forrige århundrede simpelt hen det tidspunkt, hvor mange gik hjem for at spise til middag og måske også tage en middagslur. I stedet for at møde igen et par timer senere, trak man i stadstøjet og gik til grundlovsfest.

I 1880'erne og 90'erne var det ikke mindst forfatningsspørgsmål, der skilte regering og opposition. Derved fik den 5. juni – årsdagen for den første grundlov – en særlig betydning for oppositionspartierne. De var interesseret i, at så mange som muligt havde fri den 5. juni, så de kunne gå til grundlovs møde.

Muligheden for at gøre den 5. juni til halv fridag opstod, da man sidst i 80'erne drøftede en ændring af helligdagsloven fra 1876.

Man begyndte at snakke om sagen på Rigsdagen i 1886, og i 1890 var den nye lov lige ved at gå igennem. Det lykkedes dog

punkt. Den dagældende reviderede „juli-grundlov“ var stadfæstet den 28. juli 1866, men det var ikke denne dag, man fejrede.

Krævede fri på valgdagen

I øvrigt var grundlovsdagen slet ikke det største stridspunkt under sagens behandling. Oppositionspartierne kæmpede for, at også *valgdagen* skulle være almindelig fridag. Det var før gennemførelsen af 8 timers arbejdsdagen, og man ønskede, at alle skulle have mulighed for at stemme.

Om dette kunne der ikke opnås enighed. Man henviste fra modstandernes side til, at spørgsmålet faldt uden for helligdagslovgivningen, og tilhængerne kunne ikke trænge igennem med deres henvisning til, at man, når man havde gjort en undtagelse for grundlovsdagen, jo gerne kunne gøre en undtagelse til.

Helligdagsloven af 1891 trådte i kraft den 3. juni samme år, og grundlovsdagen nåede således at blive almindelig halv fridag allerede i 1891. Den druknede i øvrigt på det nærmeste i regn, hvilket ikke forhindrede, at den hidtil største arbejdedemonstration gik gennem hovedstaden med efterfølgende grundlovsmøde på Fælled. Også de øvrige partier havde grundlovsmøder i hovedstaden og landet over.

Den halve fridag på grundlovsdagen var hæftet bag på helligdagsloven med ordene „samt grundlovsdagen“ indtil 1963, da Folketinget vedtog vor nuværende helligdagslov. I denne er grundlovsdagen ikke nævnt. Dette er helt naturligt, da lovens formål – som modstanderne sagde i sin tid – først og fremmest er at værne gudstjenesten og freden på folkekirkens helligdage. Dengang var helligdagsloven blot den eneste mulighed for at få knæsat arbejdsfriheden ved lov. I dag er grundlovsdagens halve fridag fastslået andre steder i lovgivningen.

Lukkeloven bestemmer, at butikker skal lukkes kl. 12 når grundlovsdagen falder på en søgnedag, og arbejderbeskyttelsesloven siger, at der ikke må arbejdes grundlovsdag efter kl. 12. Fra disse bestemmelser gælder heldigvis en række undtagelser. Fornøjelsen ved at holde fri består jo bl. a. i, at andre er på arbejde for at betjene os.

Er tiden løbet fra den halve fridag?

Mon ikke grundlovsdagen er ved at udvikle sig til at blive hel fridag for de fleste af os? Der er flere grunde til denne udvikling.

Da traditionen med den halve fridag opstod, var byerne ikke større, end at de fleste spadserede hjem i deres træsko. I dag er middagsslagene den 5. juni signal til, at der slippes et drøn løs fra titusinder af udblæsningsrør. Det er ikke særlig praktisk.

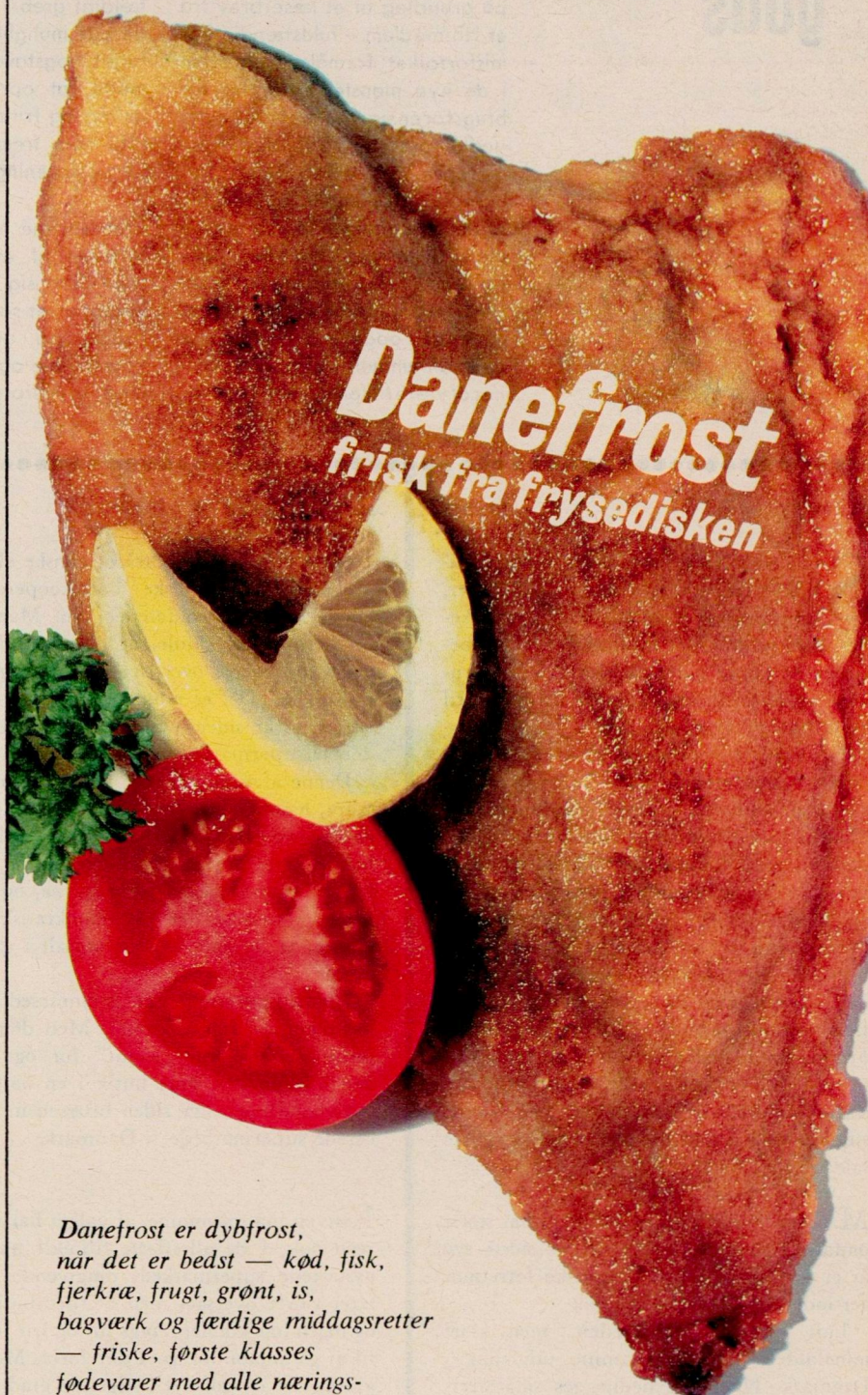
I forrige århundrede var arbejdsdagen betydelig længere end nu, og det var en halv arbejdsdag følgelig også. I dag er det mange steder så begrænset, hvad man kan nå at udrette inden kl. 12, at det knap er umagen værd at sætte apparatet i gang. Ydermere kan en del opgaver ikke løses, fordi andre virksomheder, som man er afhængig af, har valgt at holde helt lukket.

Da loven om fred på helligdage „samt grundlovsdagen“ blev forelagt i sin endelige form i Landstinget i 1891, sagde regeringens talsmand, at bestemmelsen om grundlovsdagen i virkeligheden ikke afveg fra, hvad der i meget stor udstrækning var gældende ude i befolkningen som vane.

Hvis det går hen og bliver vane at holde helt fri den 5. juni, vil Folketinget måske en dag følge sagen op og give Danmarks Riges Grundlov en hel mindededag i stedet for en halv.

A. TYCHO

Lækker, hurtig, billig mad

*Danefrost er dybfrost,
når det er bedst — kød, fisk,
fjerkræ, frugt, grønt, is,
bagværk og færdige middagsretter
— friske, første classes
fødevarer med alle nærings-
stofferne forsegledede.
Vær's go',
frysedisken er Deres!*

BRUGSEN

Ikke et stykke støbe-gods

Det er ganske vist ... nu skal brugsforeningerne til at oprette sportsanlæg og fritidsklubber ...

Ja, det er historien om fjerden, som blev til fem høns - i en helt ny version.

Det har udviklet sig på den måde, at en række dagblade - på grundlag af et læserbrev fra et HB-medlem - fuldstændig har misfortolket formålsparagraffen i de nye mønstervedtægter for brugsforeningerne, som for nylig godkendtes af FDBs bestyrelse og repræsentantskab. Denne formålsparagraf er blevet udvidet, så den fremtidig ville kunne give plads til løsning af andre opgaver end den traditionelle varefordeling - ifølge paragraffens egne ord: *opgaver af økonomisk eller almennyttig art, som skønnes at være til forbrugernes gavn.*

Andet står der ikke. Hvordan denne udvidelse skal fortolkes er det naturligvis foreningernes egen sag at afgøre ud fra deres eget behov. Men for at illustrere mulighederne nævnte *Samvirke* i sin omtale af de nye vedtægter, at man f. eks. kunne støtte oprettelsen af sportsanlæg og fritidsklubber. Det var et rent tilfældigt greb i en række vidt varierede muligheder, men det blev taget bogstaveligt på en sådan måde, at oprettelse af sportsanlæg og fritidsklubber blev udråbt som fremtidige faste islat i brugsforeningernes program.

Den samme fejltagelse har forfatteren til ovennævnte læserbrev gjort sig skyldig i, idet han betegner et sådant skridt som et forsøg på at „sammenblande kommunale og statslige opgaver med brugsforeningens hushold-

ninasøkonomiske målsætning“, og han tilføjer, at det vil kunne medføre „økonomiske byrder for medlemmerne gennem prisforhøjelser, der ikke vil være betinget af varenes indkøb, produktion eller distribution“.

Bortset fra, at sportsanlæggene og fritidsklubberne altså blot repræsenterer et par mere eller mindre luftigt udformede eksempler på nye aktivitetsudfoldelser, er det på sin plads her at fastslå som en kendsgerning, at brugsforeningerne er fritstående foreninger, som ikke kan påtvinges en eller anden aktivitetsform ved et diktat ovenfra.

End ikke de nye mønstervedtægter, som omfatter formålsparagraffen i den nye skikkelse, er obligatorisk bindende for brugsforeningerne, før de har accepteret dem ved en generalforsamlingsbeslutning.

SKAL MAN foretrække små *nærhedsbutikker* frem for de større butikstyper, supermarkeder og dobbeltsupermarkeder, hvis rentabilitet forudsætter, at de betjener en mere vidtstrakt kreds af forbrugere, så gennemsnitsafstanden fra bopæl til butik bliver længere?

Dette var hovedemnet for en interskandinavisk konference, som for nylig fandt sted i *Stockholm*, arrangeret af den nordiske sammenslutning af kooperative og almennyttige boligselskaber og med deltagelse af fremstående repræsentanter for brugsforeningsbevægelsen i de fire lande.

Anledningen var det træk i dagens erhvervsbillede, som går under betegnelsen *butiksdøden*, men drøftelsen gjaldt først og fremmest udslagene af denne tendens i *byerne*, skønt nedlæggelsen af en butik i et tyndt befolklet *landdistrikt* naturligvis kan skabe indkøbs-afstande af en helt anden størrelsesorden end dem, man selv i værste fald finder i *byerne*.

MASSELUKNINGEN af småbutikker har størst omfang i Sverige. I løbet af de sidste syv år er nedlagt ca. 10,000 svenske forretninger indenfor fødevaresektoren.

Lidt mindre fremskreden, men klart iøjnefaldende er den samme udvikling i Danmark. Hver dag nedlægges småforretninger, og mange kæmper for livet.

I Norge og Finland er situationen ikke helt den samme - endnu. Ingen er dog i tvivl om, at den lille butik også i disse lande nærmer sig sin skæbnetime.

FOR så vidt var det altså et ganske aktuelt problem, de nordiske boligkooperatører havde kaldt til konference om. Man kan imidlertid ikke skjule, at der samtidig er noget antikveret over det hovedspørgsmål, de stillede. Det er rent ud sagt afgjort for adskillige år siden - til supermarkedets og dobbeltsupermarkedets fordel.

Denne afgørelse er ikke fældet af en lille skare ledere, hverken indenfor brugsforeningsbevægelsen eller den private detailhandel. Det var og er en beslutning, som ligger i hænderne på *forbrugerne*, og dens form er mindst lige så demokratisk som ethvert af de valg, der er omtalt i grundloven.

I butiksspørgsmålet er „stemmesedlerne“ forbrugernes indkøbskroner. Med dem har forbrugersamfundet „stemt“ for og imod den lille og den store butik i en uafbrudt „valghandling“, lige siden brugsen introducerede supermarkedet i Danmark.

ENHVER må indrømme, at valget har været reelt nok. I de allerfleste tilfælde har det nystartede supermarkeds omgivende kvarterer været oversået med nærhedsbutikker, og ingen har kunnet *tvinge* hr. og fru Jensen til at gå småbutikkernes dør forbi. Men de gjorde det og gør det i stigende grad - tiltrukket af supermarkedets større vareudvalg, nemmere betjeningsform og hele atmosfære. „Valget“ er langt fra afsluttet endnu, men udfaldet er ikke til at tage fejl af.

forbrugerne

Brugsforeningen HBs erfaringer taler deres tydelige sprog: De 198 diskbutikker, foreningen nu har tilbage, tegner sig for mindre end en tolvtedel af totalomsætningen. Indenfor den svenske brugsforeningsbevægelse er billedet lige så entydigt. Og hvis det ikke forholdt sig ligesådan på privathandelens område, havde den næppe været så hurtig og konsekvent i sin adoptering af supermarkedsiden.

Formanden for HB, direktør *Kaj Nielsen*, sagde det ligeud på konferencen i *Stockholm*: *Nærhedsbutikkerne „dør“, fordi beboerne i deres nærhed ikke vil bruge dem...*

FØLGEN heraf er, at en bygherre - f. eks. et boligselskab - ikke mere kan gå ud fra som en given sag, at et boligområde vil blive forsynet med de butikker, han og hans arkitekt kunne tænke sig. Det afhænger af, om der er eller kan forventes det nødvendige købekraftunderlag på stedet. Og det er ikke ganske små krav til „opland“, et moderne supermarked stiller.

HB regner med, at omsætningen i en sådan forretning bør være mindst 6 millioner kr. om året. Det betyder, at den skal have

Men på den anden side er det helt i overensstemmelse med folkestyrets forudsætninger, at en brugsforening beslutter sig til at gennemføre foranstaltninger i overensstemmelse med den nye formålsparagraf. Det er dens legitime ret, og er beslutningen herom truffet med fornøden majoritet, må medlemmer, som har en afvigende opfattelse, bøje sig.

Men for resten er der så mange former for medlemsvirksomhed udenfor det rent „husholdningsøkonomiske“, at der vil være nok at vælge imellem. Der eksisterer mange opgaver, som brugsforeningerne, enkeltvis eller i grupper, kan organisere bedre end andre – og hvorfor skulle de så ikke gøre det, hvis det kan udføres til gavn for medlemmerne og for sagen, og uden at diskriminere nogens interesser?

Det er ikke som fejlagtigt anført i bladene (samt i det pågældende læserbrev) noget nyt princip der indføres. Allerede i brugsforeningernes første tid var det foreskrevet, at en vis procentdel af det indtjente overskud skulle forbeholdes et oplysningsarbejde blandt medlemmerne.

Tiden er forlængst løbet fra denne forpligtelse i dens oprindelig praktiserede, meget elementære form. Men tiden er jo også løbet fra den forretningsform, man dengang anvendte, og meget mere strømlinjede metoder er taget i brug, som harmonerer meget lidt med de ideer, man dengang gjorde sig om brugsforeningernes opgaver.

Brugsforeningerne er ikke et stykke støbegods, hvis form er endegyldig og uforanderlig. De må tilpasse sig den tidsperiode, de arbejder i, og da dens kende-

tegn bl. a. er meget mere fritid end tilforn, er det også et forbrugeranliggende at hjælpe medlemmerne til at få afløb for deres fritidsinteresser – nb! et lige så legitimt anliggende som oplysningsforpligtelsen i sin tid.

Lad os som et ganske friskt eksempel nævne de atlantflyverejer, som Samvirke i foregående nummer indbød brugsforeningsmedlemmer til – foreløbig som en prøveforanstaltning, der senere kan videreudvikles. Vi tvivler på, at nogen af „husholdningsøkonomiske“ grunde vil protestere mod denne form for medlemservice, hvis hensigt er at give medlemmerne adgang til noget, der vil være uoverkommeligt for de fleste på normale betingelser – så meget mindre som denne service økonomisk hviler i sig selv og ikke koster

„os andre“ noget. – I dette tilfælde er der altså ikke tale om noget, der kan spises eller bruges i hjemmet, men om en ren tjenesteydelse, og dem kan der være så mange af under så mange former. Hvis man for eksempel med „sportsanlæg“ forestillede sig et eller andet arrangement, hvorved man indenfor en egn hjælp ungdommen til på *andelsbasis* at bygge sit eget svømmebassin eller etablere sin egen roklub – var dette så helt ved siden af?

Brugsforeningernes organisationsstruktur byder på store fordele, som ikke nær er udnyttet i det optimale omfang. I mange tilfælde drejer det sig slet ikke om at „producere tilbudet“, men at skaffe rygdækning til at få det systematisk fordelt ud over landet.

har stemt !

ca. 2000 gennemsnitskøbende medlemsfamilier som kunder. Da det jo ikke er alle forbrugere i et område, der melder sig ind i brugsen, må et supermarked efter denne kalkulation have et befolkningsunderlag på 8-10,000 mennesker – svarende til en pæn, lille provinsby.

Hverken Kaj Nielsen eller talsmændene for de andre nordiske landes brugsforeningsbevægelse kunne derfor stille boligkooperationen i udsigt, at brugsen vil påtage sig at etablere nærhedsbutikker i nye eller gamle boligområder. Vel at mærke nærhedsbutikker i traditionel forstand – altså nær *boligen*. I vor tid ville det måske være mere berettiget at tale om en butiks „nærhed“ til trafiklinier, parkeringspladser etc., og hvad det angår, lægges der overordentlig vægt på at placere brugsens nye forretninger bedst muligt. Men at starte nærhedsbutikker i ordets gammeldags betydning ville virke som en hemsko for brugsforeningsbevægelsen i dens virksomhed til gavn for samtlige forbrugere.

Alfa og Omega i de sidste snart mange års strukturbedebat indenfor brugsforeningsbevægelsen har som bekendt også været, at

en koncentration, modernisering og sanering af butiksapparatet er en af forudsætningerne for, at brugsen kan bevare og øge sin slagkraft som førende konkurrencefaktor i detailhandelen. Det er en proces, som ikke forløber uden vanskeligheder, men der ville dog opstå endnu flere, hvis man samtidig skulle arbejde i modsat retning – med *oprettelse* af flere småbutikker.

At nærhedsbutikkernes forsvinden kan skabe særlige problemer for bestemte, mindre grupper af forbrugere, vil vi ikke benægte. På konferencen blev særlig nævnt ældre og fysisk handicappede. Men det er vel noget af et spørgsmål, om nærhedsbutikkene i det hele taget klarer disse menneskers indkøbsvanskeligheder. Man må ikke glemme, at det „gamle“ system med købmanden på hjørnet også indebærer, at man skal besøge en hel række forretninger (kolonialbutik, grønthandler, viktualieforretning o.s.v.) for at ordne indkøbene selv til en beskednen husholdning. Det kan blive til mange skridt – og megen ventetid, som måske er det allermest anstrengende.

I supermarkedet har man det hele under ét tag og kan købe ind i sit eget tempo, og fordelene herved opvejer vel ofte en lidt længere vej, selv for den, der ikke er helt godt til bens. For dem, der er allervanskeligt stillet i fysisk henseende, må det være muligt at finde en ordning indenfor rammerne af den hjemmehjælp, som nu er en lovmæssig pligt for alle kommuner.

En helt anden gruppe af forbrugere, der

er grund til at nævne i denne forbindelse, er mødre med småbørn. Men for dem vil tabet af nærhedsbutikken utvivlsomt allerbedst udlignes ved en ændring af lukkeloven, så de får mulighed for at købe ind, når manden er kommet hjem og kan holde øje med børnene – eller *han* kan gå på indkøb.

Stor betydning vil det endelig have, hvis den kommende tids boligbyggeri tilrettelægges med øget hensyntagen til de økonomiske kendsgerninger, som er afgørende for *butiksnettets* planlægning. Det har i menneskealder været sådan, at bygherrerne mente at skulle bestemme butikkenes placering, størrelse og lejeniveau. Men, som det blev sagt i Stockholm: Den tid er forbi, da man kunne betragte butikken som et biprodukt af boligproduktionen.

Accepterer man dette, vil ulemperne ved nærhedsbutikkens hensygnen næppe blive virkelig følelige for det store flertal af forbrugere i de nye boligområder. Og under alle omstændigheder er disse ulemper i de flestes øjne langt mindre end fordelene ved den større butik.

Det er til syvende og sidst derfor, det er umuligt at stille uret tilbage og skabe „købmanden på hjørnet“ en renæssance – uanset det hyggelige i at have et sted, hvor man kan bevæge sig hen i morgensko og hente et brev kardemomme eller to pilsnere. Vi foretager ikke så mange af den slags indkøb, at en moderne forretning kan leve af det.

Hvad skal vi dog gøre uden PAPIR?

Tusinder af ting, der bruges i hverdagen, fremstilles af papir. Her er et lille udpluk fra udstillingen i Malmø. Jo, vist er der, som svenskerne siger, sket meget, siden postordrekataloget blev erstattet med dobbeltblødt toilet-crepe!

Smarte og farvestrålende kjoler af papir vil snart være almindelige i modebutikkerne.

Selv regntøj kan der fremstilles af specialpræpareret papir. Hvad mon det næste bliver?

Sidste nyhed i papir-branchen er teenage-møbler lavet af en slags forstærket bølgepap. Også betrækket er papir – så det kan udskiftes let og billigt, hvis man bliver træt af mønster eller farve. På billedet til højre ses opdækningen, service såvel som duge er papir, ligesom lampen.

Det moderne samfund er helt afhængig af papir, der kan bruges til tusinder af ting - bl.a. til møbler og regnfrakker!

PAPIR bruges til tusinder af ting, som vi efterhånden slet ikke kan undvære: Skrivepapir, avis-papir, toiletpapir, pengesedler, bøger, poser, æsker o.s.v. o.s.v. Tænk, hvis „Samvirke“ skulle skrives på runestene. Sikken en postkasse!

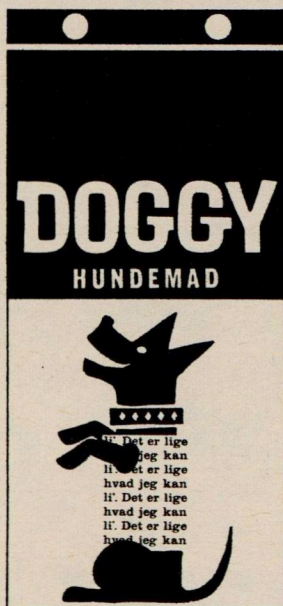
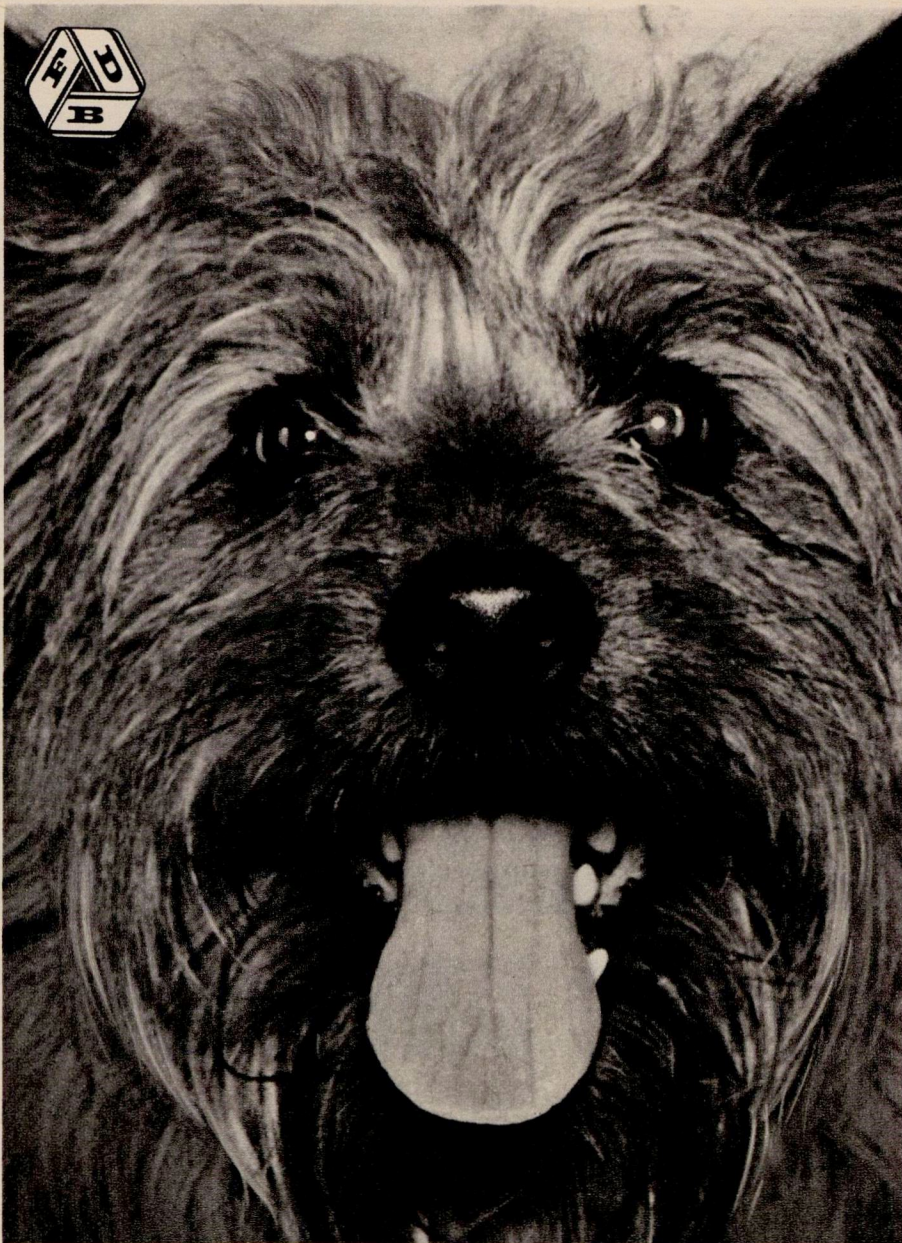
Men bortset fra alle hverdagstingene fremstilles der nu til dags også en række nye, særprægede papirprodukter. Sverige, der er et af verdens førende papir-lande, er helt godt med i kapløbet om at lancere nye papirprodukter. Det viste de på en udstilling for nylig i messecentret i Malmø.

Her fik man et glimrende indtryk af, hvor uhyre stort papirforbruget er, og hvor uendelig mange anvendelsesmuligheder, materialet har. Har De f. eks. tænkt på, at man med papir kan „klare“ en hel børnefødselsdag. Dug, servietter, papbægre, paptallerkener o.s.v. Når „slaget“ er ovre, kan hele molevitten pakkes ind i dugen og smides i skraldebøtten. Voila – ingen opvask. Eller så godt som.

Men først og fremmest var det naturligvis udstillingens deciderede nyheder, der tiltrak sig opmærksomhed. Hvem skulle nu have troet, at man også kan lave møbler, badeværelsesudstyr og regntøj af papir?

Det kan man ikke desto mindre. Svenskerne har allerede sat en produktion af sådanne ting i gang. Møbelserien, der i første omgang er beregnet på børne- og teenageværelser, omfatter sofaer, lænestole, taburetter, gardiner og sågar et bygge-reol-system. Møbelbetrækket er også af papir, så man kan udskifte det, når det bliver snavset, eller man simpelt hen er træt af at se på det.

Mellem meget andet var der også badeværelsesudstyr af papir på Malmø-udstillingen. Farvestrålende bademåtter og dito håndklæder. Og tilmed en vaskekumme af lamineret papir. En skønne dag bygger man såmænd også huse af papir. Eet var der allerede med på udstillingen. Det var ganske vist et legehuse. Men alligevel!

Den er en hund efter Doggy

(men det er også verdens bedste hundemad!)

Doggy har det hele — vitaminer, mineraler, proteiner og **alle** de næringsstoffer, Deres hund behøver for at blive en kvik hund med blanke øjne og en smuk, glansfuld pels. Doggy hundemad er lige til at servere — indbydende og hygiejnisk — og alle hunde elsker det (spørg bare Deres egen!).

BRUGSEN

Den uovervindelige **LIVSVILJE**

Noget af det mest bevægende i det tragiske billede, som møder en besøgende i Vietnam, er den sejhed og livsvilje, som præger den hjem søgte befolkning. Gennem tyve års krig og borgerkrig er den jævne vietnamser stædigt og tålmodigt gået i gang med at bygge en ny tilværelse på ruinerne, uanset hvor ofte ulykkerne er rullet hen over hans hjem.

Og selv med kamphandlinger lige uden for en by – ja, måske blot nogle gader borte – har man stadig set befolkningen drage af sted til dagens dont, så vidt mulig til normal tid, og uanset nattens oplevelser klædt med sirlighed eller ligefrem raffineret elegance som den unge pige til venstre. Livet må gå videre og flest mulige hjul holdes i gang, indtil den dag kommer, da man helt kan samle sig om opbygning af noget, der ikke skal lægges i ruiner den næste dag eller næste måned.

Som sindbilleder på denne indstilling og det stædige håb, den repræsenterer, tog Georg Oddner de to fotografier her på siden under sin rejse til Sydvietnam for Samvirke og vort svenske broderorgan Vi. Begge motiver er fra Saigon foråret 1968, men kunne være taget i næsten enhver af Vietnams byer og næsten når som helst i de sidste år.

Det er den samme gade, der er fotograferet herover og til højre – blot lige før og lige efter at et udgangsforbud trådte i kraft. I lange perioder har al civil trafik været forbudt i størstedelen af døgnet – men des mere hektisk pulserer gadelivet i de resterende timer.

Endnu en hæmsko for den normale samsfærdsel er de sikkerhedspatruljer, som ved stadige razziaer og kontrolundersøgelser søger at komme på sporet af våben-transporter til FNL-partisanerne (billedet herunder).

Alle billederne i Vietnam-serien på disse og de følgende sider samt forsidebilledet på dette nummer er optaget af Georg Oddner for Samvirke og den svenske brugsforeningsbevægelses blad Vi. I et senere nummer bringer vi endnu en serie af Oddners Vietnam-fotografier.

Selv blandt rygende ruiner kan man lege. Men tusinder af Vietnam-børn kommer ikke mere til at lege tagfat. Det gælder f. eks. drengen til højre herfor, som fik begge ben klippet af ved knæet af en granatsplint. Han er fotograferet i sin hospitalsseng, hvor han uden klage har affundet sig med sin skæbne.

Pest, kolera og andre epidemiske sygdomme er noget af det, man frygter mest i Sydvietnam. Derfor søger man at holde det hygiejniske apparat i orden – efter bedste, men undertiden fattig evne. Her renses et tilstoppet kloakafløb med en almindelig gaffel.

Saigon er en af de få byer i verden, hvor man udstiller ægte fransk cognac og champagne i rendestenen. Hele den indre by er ét stort sortbørsmarked. Det tolereres af alle myndigheder og forsynes ad omveje fra de amerikanske soldaterbutikker, som er leveringsdygtige i alt fra barbersæbe til biler, pelsværk og diamanter. Sidste år solgtes f. eks. biler for over 10 millioner dollars til amerikanske soldater i Vietnam. Køretøjerne skulle dog leveres til adresser i USA.

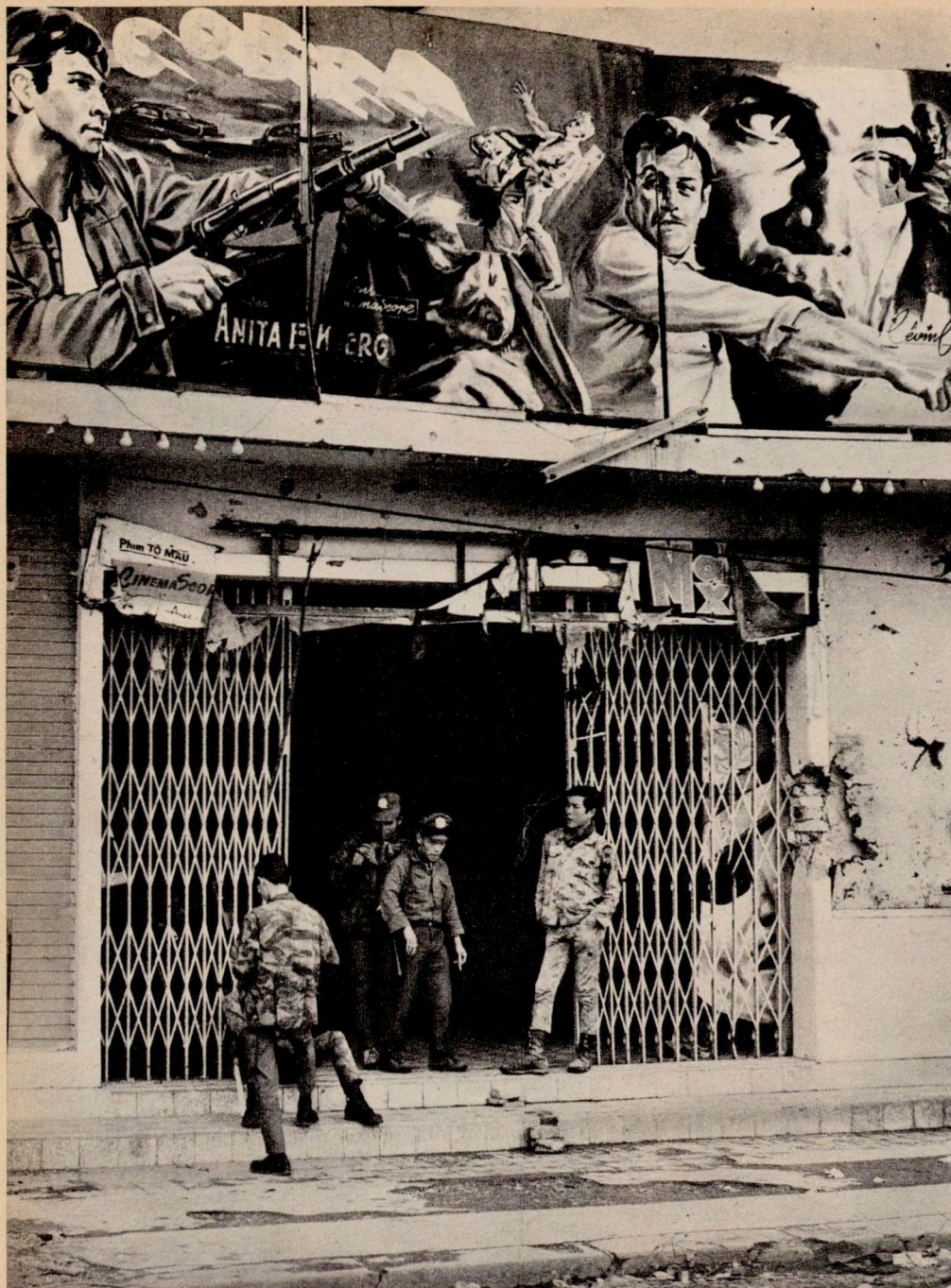

Det påstås, at FNL før nytårsoffensiven smuglede partisaner og våben ind i byerne ved at gemme dem i ligkister. Derfor er politisoldaternes kontrol meget omhyggelig, når de ser en kiste blive transporteret gennem gaderne (billedet herover).

Blandt de andre brancher, som har fået et opsving under krigen, kan nævnes produktionen af trommesalsbilleder. Denne form for „ægte vietnamesisk kunst“ købes af så mange amerikanske soldater, at „kunstgallerierne“ er en yndet jagtmark for udøverne af det ældste kvindeerhverv, prostitutionen (billedet til højre).

Et af de kulturgoder, den vestlige verden leverer til gengæld, er krigslegatøj (billedet øverst til højre).

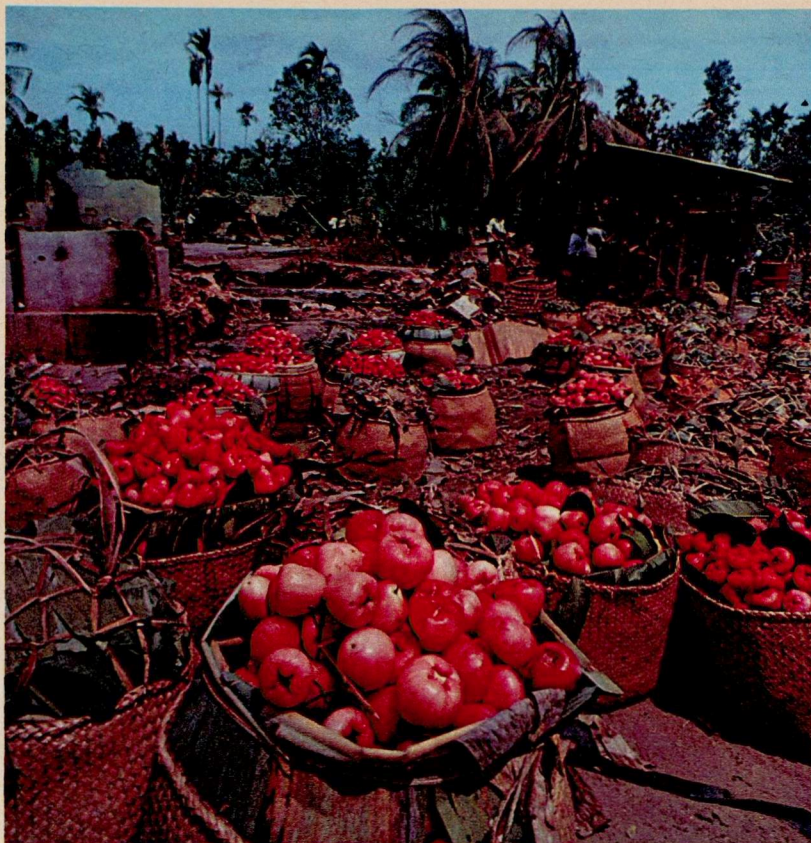

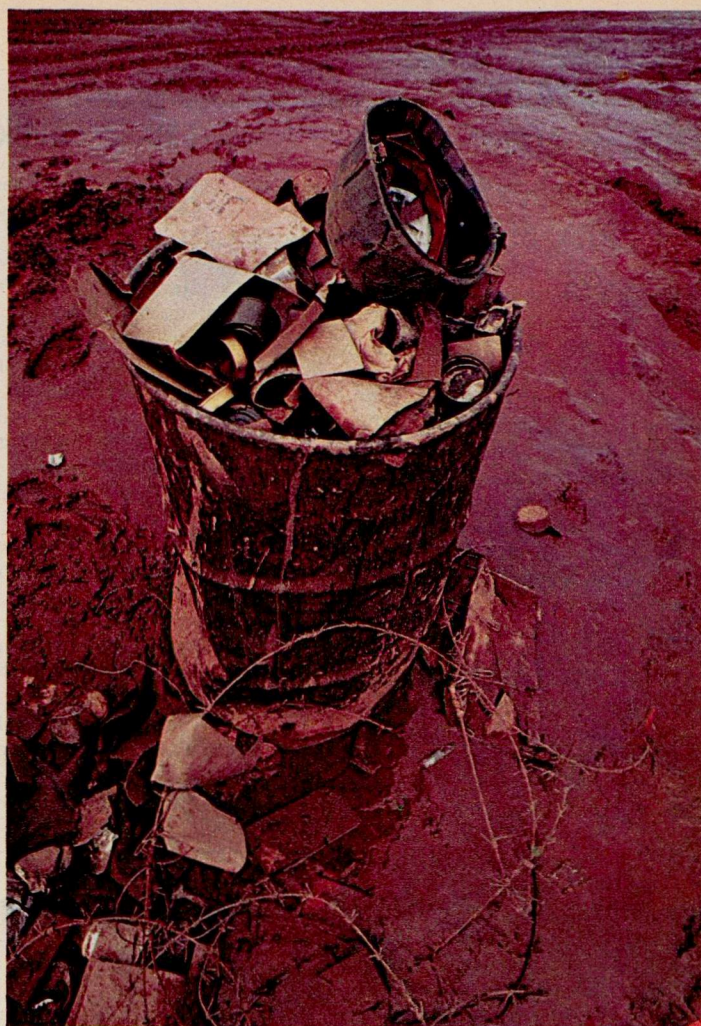
Man skulle tro, at de vietnamesiske biografgængere havde tilstrækkeligt med voldsomheder for øje i det virkelige liv, men biografen i Hué (til venstre) spillede faktisk slå på tæven-filmen Cobra lige til en granat ramte facaden og fremkaldte en afbrydelse i repertoireet.

Herover og herunder et par af dagligdagens triste scenerier i en anden af Sydvietsnams provinsbyer, et forældrepar på hospitalsbesøg og (nederst) et udsnit af den uendelige kø ved et af de internationale hjælpeselskabers kontorer.

„Mennesket er ædelt, jorden rig – findes der sult og nød, skyldes det svig...“ skrev Nordahl Grieg i et af sine digte. Citatet er vist en meget passende kommentar til den sammenstilling, Georg Oddner her har leveret af den tropiske naturs rigdomme overfor resultatet af menneskenes måde at administrere mulighederne på.

Hårdt slag for engelsk brugsforeningsbevægelse

BLANDT de 123 ofre for en flyvekatastrofe for nylig i Sydafrika var også den 44-årige førstedirektør i den engelske fællesforening (CWS), Mr. Philip Thomas med sin hustru.

Meddelelsen om hans bratte død var et hårdt slag for CWS. For kun et år siden blev Philip Thomas ansat som førstedirektør og tiltrådte stillingen med mange engelske forbrugeres øjne fæstnet på sig, ikke mindst fordi det var offentligt bekendt, at hans årsløn var ansat til cirka 350.000 kroner. Hans opgave var at bremse for tilbagegang, at strømninge driften i et vidtforgrent net af fabrikker og salgsafdelinger, at rationalisere overalt, at skaffe brugsforeningsbevægelsen „et nyt ansigt“ i de engelske forbrugeres bevidsthed.

Med Philip Thomas kom en række nye topledere ind i brugsforeningsbevægelsen. Det var mænd, der som han selv havde gjort deres grundlæggende erfaringer i private levnedsmiddelkæder og forstod at udnytte dem.

Som en af sine sidste handlinger før rejsen til Sydafrika sluttede Mr. Thomas kontrakt om opførelse af et centrallager. Elektroniske databehandlingsmaskiner skal styre lagerets enheder og afsende varerne til brugsforeningerne med en fart af 4000 kartoner i timen, seksten timer i døgnet. Så avanceret er lagerets teknik, at den engelske minister for teknisk udvikling på statens vegne gav løfte om millionbidrag til byggeriet, fordi det skal være forbillede i rationaliseringen af den engelske vareomsætning.

Før afrejsen til Sydafrika offentliggjorde Mr. Thomas også regnskabet for sit første driftsår. Det viste et driftsunderskud på omkring seks millioner kroner, men i virkeligheden dækker dette over en langtidsinvestering, som forventelig hurtigt vil konvertere tabet til dets diametrale modsætning.

Internationalt bankmøde i København

LEDENDE bank- og finansfolk med tilknytning til andelsbevægelsen i vesteuropæiske lande har for nyligt i København været samlet til årsmøde i Den internationale kooperative bank.

Banken har sit hovedsæde i Schweiz, som i kraft af gammel tradition er hjemsted for internationale bankvirksomheder. Femten brugsforeningsorganisationer i Vesteuropa og Israel findes i kredsen af bankens aktionærer sammen med tolv større banker, der alle viser særlig interesse for andelsbevægelsens udvikling.

Blandt disse banker er Andelsbanken og Arbejdernes Landsbank. Højest blandt banker rangerer den tyske *Bank für Gemeinwirtschaft*, der er Vesttysklands fjerdestørste bank, og hvis arbejdsfelt især er betjening af tyske fagforeninger,

brugsforeninger og boligforeninger. En af bankens direktører er næstformand i Den internationale kooperative bank, hvis formand også er tysk, nemlig direktør *Carl Wiederkehr* fra fællesforeningen GEG.

På årsmødet i København oplyste direktør *Wiederkehr*, at den internationale bank nu var i god udvikling, ikke mindst efter at aktiekapitalen var fordoblet til nu 20 mill. schw. franc (ca. 33 mill. kr.). Den samlede balancesum for det nu afsluttede regnskabsår androg 276 mill. schw. franc (svarende efter kursværdi til ca. en halv milliard kroner).

Foruden de to danske banker var FDB repræsenteret i den internationale banks årsmøde, bl. a. af førstedirektør *Ebbe Groes*, der er bestyrelsesmedlem i banken.

Fine vilkår for lån til Tectums huse

TECTUMS udstillingsarealer ved København, Århus, Ålborg og Odense (se kortskitserne i et tidligere nummer af Samvirke!) har kunnet mærke den store interesse, der er for feriehuse. Alene i påskedagene, der i år med det fine vejr gav sommerfornemmelser, besøgte ca. 8000 de nyopstillede huse for på stedet at få svar på mange af de spørgsmål, der er forbundet med at realisere ønsket om at få et godt fritidshus.

Penge skal der til, og lånemulighederne er blevet ringere; man kan få offentlige lån (kredit- og hypotekforeningslån), men kurstabet er stort, og – hvad der også betyder meget – ekspeditionstiden for disse lån kan være meget lang, op til 1½ år. De færreste har jo kontanter nok til at betale

det hele straks, og man bliver nemt fristet til at forkøbe sig og overvurdere sin evne til at klare de store adfrag, der skal til, hvis et hus skal betales helt indenfor f. eks. tre år.

Tectum kan nu i samarbejde med sparekassen *Bikuben* tilbyde sine kunder en finansiering, kaldet et 12-årigt serielån, som giver en fornuftig økonomisk basis for købet. Kort fortalt går denne ud på, at køberen betaler 30 % ved leveringen af huset (eller byggesættet, hvis han er selvbygger), og de resterende 70 %, der maksimalt må andrage 30.000 kr., betales over 12 år med 1/12 pr. år plus alm. bankrente, som for tiden er 9 %. Kursen for selve lånet er for øjeblikket 94, kurstabet er altså meget ringe, og de fine betingelser kan man betragte som et bevis for tiltroen til disse huses høje kvalitet.

Tectums husudstillinger har åbent hele året, også lørdage, søn- og helligdage, fra kl. 10 til 17.

Hul i ho'det ...

En århusiansk kædeforretning er anmeldt for overtrædelse af konkurrencelovens regler om reklame med tilgift og samtidig for direkte ydelse af tilgift.

I en annonce, der fremkom med overskriften *Hul i ho'det*, tilbød kædeforretningen en stor pakke rugbrød for 1 – skriver én – øre, når forbrugerne samtidigt købte en bakke leverpostej til normal pris. Smør til brødet

kunne forbrugerne købe for kun 98 øre for et halvt pund, når de samtidig købte et halvt pund kaffe. Vat til at tørre kaffepletter af bordet med fik forbrugerne til atten øre for to poser – når de samtidig købte to par strømper.

Det var De Danske Handelsforeningers Fællesorganisation, som foretog anmeldelsen. Denne organisation er nemlig „påtaleberettiget“ på den danske detailhandels vegne i de tilfælde, hvor den mener, at konkurrenceloven er overtrådt.

En bank – mange banker...

Andelsbanken er for længst blevet en *folkebank* med bredest tænkelige forankring i alle samfundsgrupper og i alle erhverv, sagde formanden for bankens bestyrelse, gdr. *C. Christensen*, Ryttergård, Nexø, i sin beretningsaflæggelse til bankens generalforsamling for nyligt.

Det er også en *lokalbank* med rod i egnens liv. Der er lokal ledelse i hver af bankens kredse. I dette forår har 8000 af bankens andelshavere deltaget i kredsmøder, drøftet bankens virksomhed og på demokratisk vis valgt tillidsmedlemmer til dens ledelse.

Men Andelsbanken er mere endnu:

* *en egnsbank* (hvad den blev længe før dette begreb blev moderne), der yder sin værdifulde støtte til egnsudviklingen,

* *en landsdelsbank*, der arbejder med på løsning af de omfattende finansieringsopgaver, som får større og større omfang, bl. a. som følge af forningssammenslutningerne inden for andelsbevægelsens forskellige grene,

* *en landsbank*.

Andelsbankens målsætning er at leve op til de krav, som stilles ud fra alle disse forskellige vurderinger af bankens formål. Andelsbanken spænder altså fra de mindste lokale opgaver til de allerstørste og landsomfattende.

I sin beretning omtalte gdr. Christensen også Danmarks økonomiske situation, som han ikke så i noget lyst skær:

– Vi har alle svigtet, sagde bankformanden, vi har ikke sat tæring efter næring, men vi har troet, at den økonomiske vækst ville fortsætte og øges i endnu stærkere tempo.

Andelsbankens formand var også ængstelig for, at deva-lueringsens gevinster ville være

„ops pist“ allerede i år. Derved vil Danmark komme til at stå økonomisk svagere end før devalueringens gennemførelse.

Om Andelsbankens egen virksomhed i 1967 (der i et tidligere nummer har været omtalt her i bladet) oplyste formanden, at indlånstigningen især falder på gruppen lange indlån. Disse indlån kommer fra lønmodtagere. Herved fremhæves tydeligt bankens evne til at betjene *alle* samfundsgrupper.

Vurderer også konens egenskaber

Direktør P. Krogh oplyste i sin regnskabsaflæggelse, at indlånene i første kvartal af 1968 var steget mindre end i samme kvartal året forud. Omvendt er udlånsmassen forøget. Den gode likviditet, banken havde ved begyndelsen af dette år, har på længere sigt ikke kunnet opretholdes.

Nogle få af de godt tusinde delegerede knyttede bemærkninger til formandens og direktørens beretninger. En taler ønskede filialernes antal begrænset. Heri var dir. Krogh enig. Men han nævnte dog, at stærke krav om flere filialer kom netop fra den egn, hvor taleren var hjemmehørende. Til en anden talers ønske om, at banken ved ydelse af etableringslån snarere „så på manden“ end på den såkaldte bankmæssige sikkerhed, svarede dir. Krogh, at denne tanke længe havde været fulgt. Banken gik endog videre, end taleren havde ønsket, idet den også havde opmærksomheden henvendt på *konens* egenskaber, når en ung mand søgte bankens støtte ved etablering.

En tredje taler ønskede en mere aktiv rentepolitik fra bankens side, så andelsbanken blev i stand til at dirigere renten. Dir. Krogh svarede, at banken effektivt har bidraget til at indsnævre grænsen mellem udlåns- og indlånsrente, og den følger altså virksomt sit idealistiske sigte.

Hundredårsjubilæum

Idestrup brugsforening på Falster (nær Nykøbing F.), er den første brugsforening uden for Jylland, som fejrer 100 års jubilæum, begivenheden finder sted den 26. juli.

Foreningen blev stiftet som Idestrup Sogns Forbrugsforening på initiativ af godsejer Edward Tesdorpf, der dengang – som præsident for landhus-holdningsselskabet – var dansk landbrugs førstemand. Med sin store sociale forståelse indså Edw. Tesdorpf, at en brugsforening ikke alene kunne være en løftestang for fattige arbejdere (sådan som den da to år gamle Thistedbrugsforening sigtede mod at være), men et virksomt redskab for hele befolkningen.

I Idestrupforeningens første vedtægter, der blev skrevet uden påvirkning af andre brugsforeningers vedtægter, fik godsejeren indføjet som hensyntagen til de økonomisk svagere stillede, at overskudet i foreningen kun skulle deles blandt *ordinære medlemmer*, d.v.s. landbrugere med mindre end én

tønde hartkorn. Andre medlemmer fik intet. Godsejer Tesdorpf blev foreningens første formand. Det hører også til blandt hans store fortjenester, at han året efter starten lod den da ganske unge Severin Jørgensen overtage uddelergerningen i Idestrup brugsforening. Her lagde Severin Jørgensen således grunden til sin store indsigt i brugsforenings-samarbejdet, som kronedes, da han tog initiativet til stiftelsen af FDB i 1896. Foreningen med den ærværdige alder har i dag godt 200 medlemmer og en årsomsætning på omkring 700.000 kr.

Andre brugsforenings-jubilæer:

Karlsunde Brugsforening (Østsjælland) 75 år den 17. juni. Hornbæk Brugsforening (Randers) 50 år den 21. juni. Aalum Brugsforening (Randersegnen) 50 år den 6. juni.

FDB-jubilæum:

Forretningsfører Jacob Pedersen, der er afdelingschef for salg ved FDBs centralafdeling i Odense, fejrer sit 40 års jubilæum i FDB den 20. juni.

TO UDMÆRKELSER TIL BRUGS-EMBALLAGE

God emballage betyder så meget, at det er fuldt berettiget, at de bedste frembringelser på emballagemarkedet en gang om året bliver fremhævet. Det sker gennem uddeling af *emprix*-diplomer, som foretages af en bredt sammensat dommerkomité, hvori forbrugerne repræsenteres af cand. jur. Karen Gredal fra Forbrugerrådet.

Der er tradition for, at FDBs mærkevarer er vel emballeret. Lige siden *emprix*-diplomerne for elleve år siden uddeltes for første gang, har FDB emballage stået på de årlige „hitlister“. Alle emballager har været udformet af Reklame-tjenesten for danske andelsselskaber (RT).

Sådan er det også gået i år. Diplom-belønnet blev en fiks pakning med reservepropper, der kan ophænges ved lysmalere (omtalt for nyligt her i *Samvirke*). Desuden er der i år også uddelt en *emprix* for en pakning, hvori brødet kan færdigbages i hjemmet.

gernes fordel, som var meningen med den frivillige kæde, da tanken herom blev udkastet for kun fire år siden.

Alle Bornholmer-brugsforeningerne er desuden også med i Brugsforeningernes regnskabscentral. Øen fortjener virkelig sit tilnavn: *andelsoen*.

100 pct. på andelsøen

Alle Bornholms brugsforeninger er nu med i *Brugsens frivillige kæde*. Øen er dermed den første danske lokalitet, hvor alle brugsforeninger er gået ind i det frivillige samarbejde til forbru-

HVOR LANGT — HVOR KORT?

I de senere år med modens skiftende hår- og skørtelængder har vi oplevet flere „sager“ med afskedigelser af ungdommeligt personale, der ikke har villet „indordne sig“. Sidst er en sådan sag opstået omkring afskedigelsen af en ung dekoratørassistent, der blev fyret fra Kvickly i Sønderborg, fordi han ikke ville afkorte sine bølgende lokker til en mere „passende“ længde.

Er det nu dekoratøren eller Kvickly, der er galt afmarcheret?

Ja, det er faktisk slet ikke så ligetil at svare på. For hvor går grænsen overhovedet? Og hvad er i det hele taget „normalt“ i vore dage?

Hvad der er god tone et sted, kan være helt ved siden af et andet sted. Nogle firmaer har mere eller mindre klart formulerede påklædnings-regulativer. Andre lader det individuelle syn på sagen råde i hvert enkelt tilfælde. Kort sagt: Grænsen flyder.

Hos et andet af brugsforenings-bevægelsens større foretagender, nemlig magasin Anva har man ikke noget egentligt påklædnings-regulativ. Men man har visse normer, som man ikke gerne ser overskredet. Normer, der varierer fra afdeling til afdeling, alt efter den enkeltes job.

Man ser f. eks. gerne, at en ekspeditrice i afdelingen for teenage-tøj går omkring i miniskørter. Men hendes kolleger i skotøjsafdelingen må ikke. Det sidste fordi disse ekspeditricer ofte under kundebetjeningen indtager stillinger, hvor små skørter simpelt hen bliver for små. Det er jo nu engang ikke de unge damers eventuelle legemlige fortrin, men forretningens udvalgte fodtøj, man ønsker demonstreret.

Men personalechef, fru Ketty Larsen hos Anva ville i øvrigt ikke i givet fald have fyret den hårfagre dekoratør. Han skal ikke, siger fru Larsen, ekspedere kunderne og ses altså ikke af dem. Så han ville have fået lov til at beholde både hår og job. Hos Anva altså.

Op meget andet er der vel sådan set ikke at gøre ved den ting. End netop at tage stilling til spørgsmålet fra eksempel til eksempel. Som et gammelt ord-sprog siger: Hvad der kan kurere skrædderen, slår måske smeden ihjel.

Endelig kunne man vel også sige, at naturligvis må folk have lov til at klæde sig lige så skørt, det passer dem, og lade hår og skæg gro, til de snubler i det. Men så må det vel være lige så naturligt, at principalerne er i deres gode ret til at sige nej tak til den arbejdskraft, der dølger sig under hårmasserne eller den outrerede udstaffering.

Santa

Juni er ungdoms- og sommeraftenfesternes måned. Men danske junaftener er tit så kolde, at en varm punch er det lifligste, man kan få. Hvad enten man nu

foretrækker punch eller øl, en Palanza hvidvin eller en vin rosé, skal der jo spises noget til. Karen Kok foreslår sandwich. De kan laves længe før, de skal spises, blot de opbevares køligt, dækket med et fugtigt klæde. Sandwich kræver intet bestik, en papirserviet er alt. Sandwich smager godt og kan varieres utroligt. I gængse kogebøger findes mange ideer, så Karen Kok nøjes med at give to: en **kaviarsandwich** og en ikke-presset **sandwich med kylling**.

Brødet til sandwich skal være daggamelt, formbrød eller sandwichbrød er bedst. Det kan lægges sammen med rugbrød eller pumpernickel eller som rene franskbrødssandwich.

Punchopskrifterne er med og uden alkohol, varme såvel som kolde. De kan varieres i styrke og sammensætning, som man vil.

● Sandwich med kaviarfyld

Til 6-8 pers.: 1½ glas kaviar (150 g) - 1½ bæger quark (300 g) - 1½ tsk. citronsaft - engelsk sauce - formbrød el. sandwichbrød - smør.

Kaviaren røres i quarken, smages til med citronsaft og engelsk sauce. Skorpen skæres af brødet, der skæres i tynde skiver på langs. Skiverne smøres. Fyldet fordeles på skiverne, som lægges sammen. Brødet pakkes i fugtigt smørrebrødspapir og lægges i let pres mellem to brædder ca. en time. Brødet skæres tværs over i snitter.

● Kyllingesandwich

Til 6 pers.: 1 stegt kylling - 1 formbrød eller sandwichbrød - smør - salathovede.

Den stegte kylling befries for ben og deles i passende stykker. Franskbrødet skæres i tynde skiver og smøres. Skorpen skæres af, skiverne deles i to lige store trekantede. Et salatblad og et stykke kylling lægges mellem to trekantede.

● Varm Sankt Hans punch

Til 6 pers.: 1 stk. hel kanel - 2 hele nelliker - 1 citron - 1-2 appelsiner - 50 g sukker - ½ l vand - 1 fl. rødvin - 1 dl vermout - ½ dl Jaffa Star.

Krydderier, den gule skal af ½ citron og 1 appelsin, sukker og vand gives et opkog sammen. Krydderier og skal tages op. Saft af citron og appelsiner og de øvrige ingredienser tilsættes. Punchen varmes op knapt til kogepunktet, men må ikke koge.

● Lises jordbærpunch

Til 8-10 pers.: ½-¾ kg jordbær - ½ ds. ananas i terninger - 1½ dl ananaslage - saft af 1 citron - 2 fl. druesaft - 2 fl. apollinaris - isterninger.

Jordbær, ananas, ananaslage, citronsaft og druesaft kommes i en bowle eller kande og trækker ca. 1 time. Lige før serveringen tilsættes apollinaris og isterninger.

● Midsommerpunch eller festpunch

Til 8-10 pers.: 400 g druer - 2 ds. mandariner - 5 dl Ambassador sherry - 2 fl. Fest Ambassador - isterninger.

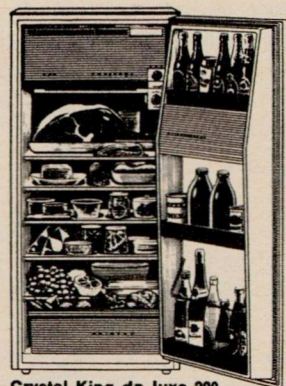
Druerne flækkes og lægges i en bowle. Mandariner, mandarinslage og sherry hældes over. Trækker ca. 1 time. Lige før serveringen tilsættes Fest Ambassador og isterninger.

Atlas er helt igennem brugsrigtig - der er plads til alle flaskerne i døren

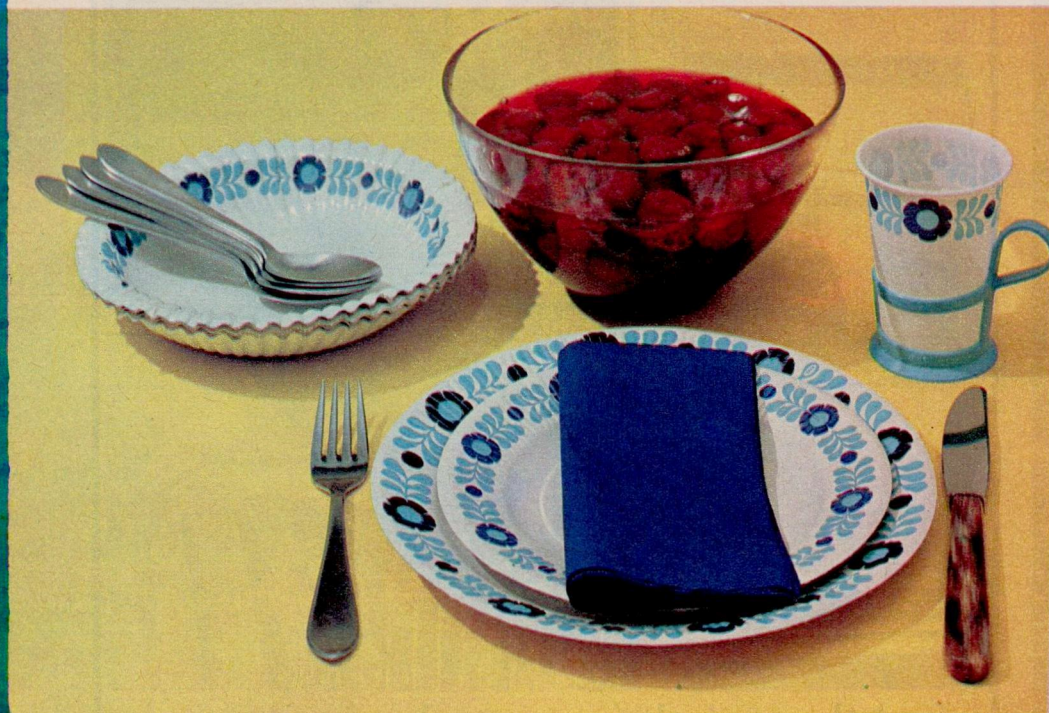
Atlas Køl er bedre

Få de nyeste fordele, når De udskifter til større køleskab. Atlas er gennemtænkt brugsrigtig, alene døren er et helt kølerum i sig selv med plads til alle flaskerne foruden mejeriboks. Andre Atlas fordele: hylder i kraftig kvalitet med stopanordning for udtræk, 3-T frostvælger til indstilling af den ønskede temperatur i frostboksen, som har 3-stjernet, international afmærkning — altså langtidssikker. Bund og vægge går ned til ÷ 25°. Crystal King de luxe på 200 liter har plads til 25 frostpakker i frostboksen. Vejl. udsalgspris kr. 1021.-. Crystal Queen de luxe på 140 liter har plads til 20 frostpakker i frostboksen. Vejl. udsalgspriser kr. 839.-.

Crystal King de luxe 200

Køb **ATLAS** i Brugsen

Nem dessert — god gave

INTET kan være nemmere end at tage et par dåser dessertjordbær med hjem til weekendens dessert. De er skønne at se på og lige til at nyde som *kompot* eller *kompot-dessert*. Den sidste består af et supplement til bærrene af cornflakes og piskefløde, serveret hver for sig til dessertjordbærrene.

Fine desserter fås også i en håndevending med dessertjordbær. Der er for eksempel *Danefrost vaniljeis* eller ens egen hjemmelavede med jordbærkompot til, eller en *jordbærgelerand* med råcreme eller flødeskum og vaffer til. Til en *randform* bruges *to dåser dessertjordbær*. Bærrene fordeles i randen, saften stives med 6 blade husblas til $\frac{1}{2}$ liter saft.

Endelig er der en frisk, velsmagende *jordbægrød* at få med en dåse dessertjordbær og dobbelt så meget rabarberkompot blandet sammen og jævnet med kartoffel- eller majsmeel.

Tænk også på, at en så fin konserves kan bruges som en beskeden „besøgshilsen“, der tit er mindst lige så velkommen som de traditionelle blomster eller chokolade.

Prisen er 2,62 kr. for 450 g. Billigt ikke?

Nyt éngangs-service

BRUGSEN har fået nye og vældigt pæne svenske *éngangs-tallerkener* og bægere. De er perlegrå med en nydelig kantdekoration i to stærke blå farver.

Tallerkenerne fås i tre størrelser: En dyb tallerken og en lille flad tallerken, begge 19 cm i diameter, og en stor flad tallerken på 23 cm i diameter. Det tilhørende bæger rummer cirka to deciliter, og der kan fås en plast bægerholder i stærk blå farve, beregnet til at sætte bægeret i, når det bruges til varme drikke. Tallerkenerne tåler varm og kold mad og plastbelægningen har absolut ingen afsmag.

De flade tallerkener koster henholdsvis 6,00 og 4,20 kr. for 25 stk. og de dybe 6,20 kr. Bægerene koster 3,10 for 25 stk. og bægerholderne 2,90 for fire.

Éngangs-servicet er meget praktisk at have med på campingture og udflugter, i sommerhuset og til uformelle fester. Det tager meget lidt plads op, og den kedsommelige opvask under mere eller mindre primitive forhold undgås.

TRAGT IKKE KAFFEN

Kaffeglade familier, som laver pose- eller filterkaffe, kan spare ikke så lidt på kaffepengene og alligevel få den bedste kaffe, blot kaffen ikke *tragtes*.

Husholdningsrådet har gennem utallige forsøg påvist, at *utragtet* kaffe er en halv snes procent *stærkere* end *tragtet*. Den gode udnyttelse af kaffebønnerne er dog betinget af, at vandet *hældes kopvis* på bønnerne. Fyldes pose eller filter helt op med vand, udnyttes bønnerne dårligere.

Forklaringen på, at det gamle princip, at jo mere kaffen *tragtes*, des bedre bliver den, ikke dur er, at når den mængde vand, der skal bruges til kaffen, er hældt kopvis over bønnerne, så er praktisk *al kraft* trukket ud af dem. Tilbage i posen eller filter er der kun kaffegrums og cirka en kop næsten rent vand. *Tragtes* nu den gode kaffe fra kanden, presser den

det rene vand ud, og den kraftige kaffe bliver tilbage i grumset.

Husholdningsrådets undersøgelser viste også, at posekaffe er den mest økonomiske. Til posekaffen kunne man nøjes med 47,5 gram til en liter vand og hermed få

en kaffe, der var lige så god med hensyn til duft, styrke og smag som kolbekaffe, fremstillet af 56 gram kaffe pr. liter, grydekaffe af 54 gram og filterkaffe af 51,5 gram. Altså bort med de gamle kaffetraditioner og grundlæg nogle nye.

Noget om PISKE-SKUM...

PISKE-SKUM er ikke flødeskum, ta ikke fejl af det. Piskeskum er et amerikansk ermolprodukt fremstillet af vegetabilsk fedt, sukker, propylen glycol, natrium caseinat, skummetmælkspulver, mælkesukker m. m. Det er en erstatning for flødeskum, og som sådant anvendeligt i en snæver vending, når piskefløde ikke er ved hånden.

Af et brev piskeskum til 1,85 plus 1½ dl mælk fås godt en halv liter piskeskum, svarende til den portion flødeskum, man får af en kvart liter piskefløde til 2,08.

Da piskeskum bevarer form og konsistens godt, er det velegnet til pynt af kager. Det kan også fryses til is, og det kan smages til med kakao, kaffe og forskellige frugtsafter.

Piskeskum er ikke så fedende som flødeskum. En deciliter piskeskum indeholder 90 kalorier, medens en deciliter flødeskum indeholder ca. 150 kalorier. Der er god brugsanvisning på kartonen og desuden også indholdsdeklaration.

Lidt for megen prisbevidsthed

At det ikke er så ligetil at være prisbevidst i disse moms-tider kan Forbruger-Nyttalemed om. Vi får mange læserbreve, hvoraf fremgår, at man har sammenlignet priser før og efter moms, divideret og lagt sammen og kommet til det resultat, at priserne steg meget mere end momsen. Hvordan kan det gå til, når vi har avancestop?

Det går meget nemt og meget rigtigt til — desværre. For nok stiger momsen, så der lægges 12½ % på priserne i stedet for 10 pct., men der var overenskomstbestemte lønstigninger

nu i foråret, og så blev kronen devalueret med ca. 10 % i november 1967. Det sidste betyder, at alle råvarer eller færdigvarer, købt i de lande, der ikke har devalueret, stiger knapt 7 %. Det sker efterhånden som lagre, indkøbt med ikke-devaluerede kroner, tømmes. Tager man ikke alle disse ting med i betragtning, ja så er man heller ikke prisbevidst, selv om man sammenligner og regner. Det er ikke så nemt at være prisbevidst.

RETTELSE

Nettovægten på Twinning-teerne omtalt i Forbruger-Nytt den 1.5.68 er desværre forkert. De rigtige vægte er for Earl Grey 113 og 227 g. De tre andre Twinning-temærker indeholder 227 gram pr. dåse. Undskyld.

OM PRISBEVIDSTHED OG FLUORTANDPASTA

Forbruger-Nyt har kigget på brugsens udvalg i fluor-tandpasta, på tubernes vægt samt priserne. Resultatet ses i skemaet her:

Tandpastaens navn	Vægt i gram	Pris	Kilopris i kr.
Pepita fluor (familie)	210	4,35	20,71
Pepita fluor	140	3,60	25,71
Pepita fluor	100	3,10	31,00
Pepita fluor	52	2,08	40,00
Pepsodent fluor	140	3,70	26,43
Pepsodent fluor	90	3,40	37,78
Macs fluor (familie)	210	5,10	24,29
Macs fluor	145	3,98	27,45
Macs fluor	95	3,38	35,58
Macs fluor	55	2,28	41,45
Fluo calcin	70	2,95	42,14

Det fremgår med al ønskelig tydelighed, at for alle mærker gælder det, at store tuber er forholdsvis langt billigere end mellemstore og små, og at Pepita fluor hele vejen igennem er billigst.

Forklaringen på de store prisforskelle i små og store tuber er, at alle omkostninger, bortset fra en beskeden prisforskel på tubeemballagen, er de samme, hvad enten det er en tube på 52 gram eller en på 210 gram der rækker over disken.

Hvorfor er der så mange forskellige tubestørrelser? Vi tør ikke indlade os på at forklare, men tror i øvrigt, at når forbrugerne efterhånden har vænnet sig til at sammenligne vægt og pris vil antallet dale til to eller tre således, at vi får en familietube på ca. 200 g, en mellemstor på ca. 100 g og event. en lille på 50 g, især beregnet til rejsebrug og for dem, der bruger

sin sidste krone til den uundværlige tandpasta.

Der tales så meget om, at vi forbrugere ikke er prisbevidste, og det må naturligvis indrømmes, at alle er det ikke lige meget, mændene f. eks., men de har jo heller ikke indkøbsøvelsen.

Men vi kan godt bruge netop tandpasta til forsvar for de fæle beskyldninger om manglende prisbevidsthed, for mon ikke alle tandpasta-firmaer har bemærket, at forbrugerne foretrækker de store familietuber? Det har FDB i alle tilfælde gjort. Resultatet heraf har bl. a. vist sig ved, at det samlede salg af Pepita fluor i 1967 steg 65,5 %. Denne stigning kan bl. a. skyldes, at man kan lide Pepita fluors smag og konsistens og at den er billig og „tandrigtig“, det vil sige uden risiko for slibeskader på tandhalsene. Vel er vi prisbevidste.

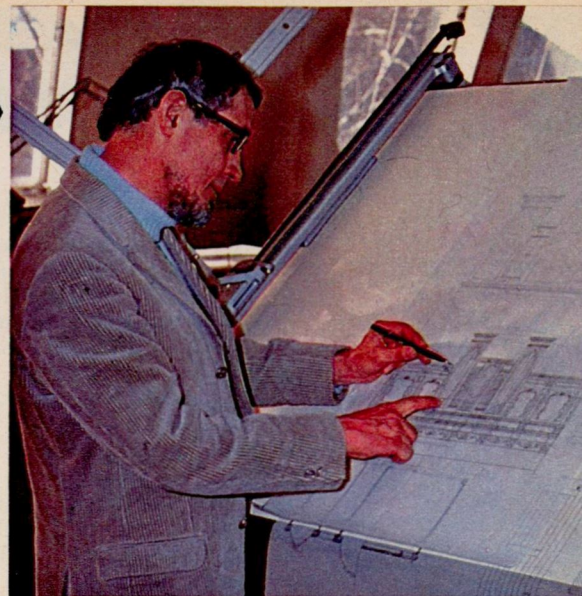
Som første led i fremstillingen af et orgel tegnes selv den mindste detalje i hel størrelse eller i forholdet 1:10. Her ses orgelkonsulent, arkitekt Ove Noack ved tegnebrættet. Et instrument som det, der her planlægges, er resultatet af en udvikling, som begyndte længe før vor tidsregning med den såkaldte panfløjte. Den brugtes af græske og latinske hyrder og bestod oprindeligt af syv ulige lange rør lavet af siv. Efterhånden forøgede man rørenes antal, og dermed blev instrumentet sværere at behandle, fordi munden måtte flyttes fra rør til rør for at frembringe de forskellige toner. Man anbragte så rørene på en kasse, hvori der var boret lige så mange huller, som det var rør. Instrumentet betjentes ved at blæse ind i kassen gennem et ekstra hul

og med fingrene dække de rør, man ikke ville have til at spille.

Som tiden gik, blev der anbragt så mange fløjter på kassen, at fingrenes antal ikke slog til. Derfor fandt man på at indsætte et skydebrædt under hver fløjte. I hvert skydebrædt var anbragt en snor, og nu kunne man få den enkelte fløjte til at klinge ved at trække i den rigtige snor.

I dette instrument genfinder man de vigtigste dele i vore dages orgler. Kassen er en såkaldt vindlade, skydebrættet er spilleventilen, rørene er orgelpiberne og snorene en slags tangenter.

I sin simpleste form er orglet kendt længe før Kristi fødsel, men det brugtes ikke i denne skikkelse hverken til jødiske eller kristne gudstjenester.

FOTOS: TOM OLSSON

De bygger for århundreder

De danske orgelbyggere har i al stilfærdighed placeret sig som verdens førende, og de instrumenter, de bygger til danske og udenlandske kirker, er ikke blot i besiddelse af stor klangskønhed — de er også udført, så de ventes at kunne holde i flere hundrede år.

BLANDT alle de danske håndværks- og industrivirksomheder, som fremstiller varige forbrugsgoder, er orgelbyggerierne sikkert dem, der tager begrebet varighed mest alvorligt.

De biler, fjernsynsapparater, køleskabe og møbler, som produceres nu om stunder, vil være værdiløst skrammel, inden vi når år 2000. Det hus, man bygger som en velhavervilla i dag, vil være revet ned eller tjenligt til sanering, inden vore tipoldebørn skriver år 2100. Men endnu år 2200 — og måske meget længere frem i tiden — vil man antagelig kunne spille på de fleste af de orgler, som afleveres i 1968.

Orgelkonsulent, arkitekt Ove Noack, nærer i alt fald ingen betænkelighed ved at hævde, at danske orgler nu bygges med en levetid på flere hundrede år.

Denne påstand vil nok vække undren i adskillige menighedsråd, for der findes ikke få kirkeorgler, som er langt yngre, men modne til udskiftning. Det er navnlig instrumenter bygget i perioden fra ca. 1860 til ca. 1950, det er og har været gældende med adskillige steder.

De problemer, som førte til, at disse orgler blev for hurtigt udslett, er imidlertid nu overvundet. Det for en lægmand overraskende er, at det ikke er sket ved, at man har fundet på noget nyt. Man har rent bogstaveligt „fundet på noget gammelt“. Man bygger nu, ligesom i middelalderen, kun helt mekaniske orgler —

d.v.s. instrumenter, hvor den indviklede forbindelse fra tangenten frem til orgelpiben tilvejebringes ved et system af trækstænger. Eller rettere sagt trækklister — nogle af dem er millimetertynde.

I modsætning hertil benyttede man i perioden 1860-1950 systemer, der videreførte trykket på tangenten ved hjælp af elektricitet eller trykluftpåvirkningen fra små bælg (det såkaldte pneumatiske princip). Denne modernisering blev i forrige århundrede betragtet som et stort fremskridt, men var altså det modsatte.

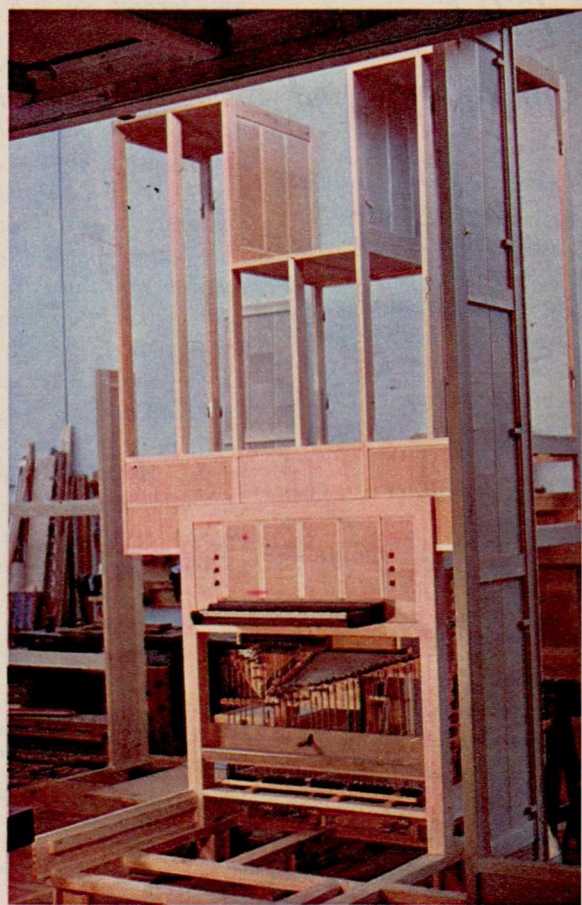
Som eksempler på hvor længe et orgel kan holde, når det bygges rigtigt, har man et instrument i Svejs, der er ca. 600 år gammelt, og på Malmø museum findes et pragtfuldt orgel fra ca. 1490.

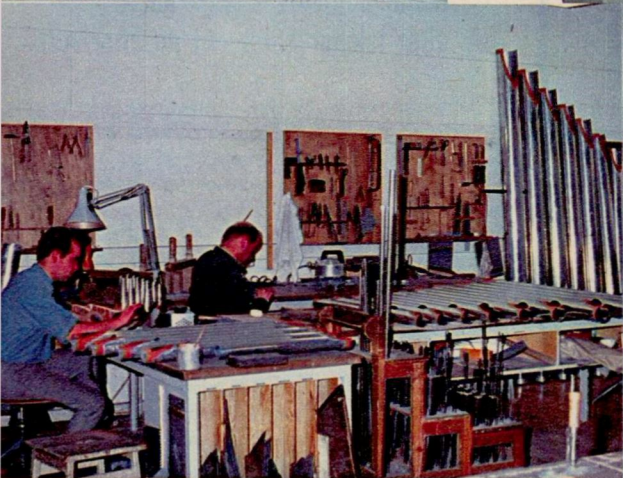
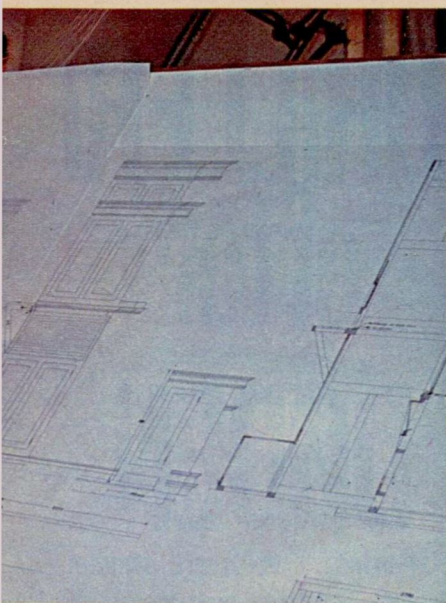
Når de fleste andre orgler fra middelalderen er gået til, skyldes det bl. a. fugt, ildsvåde, rotter og mus. Senere har udtørring i „for godt“ opvarmede kirker skadet en del orgler, men disse vanskeligheder har man nu fået hold på, og nutidens kirkebestyrelser kan med større sindsro end deres forgængere sætte penge i et orgel.

Det kan fås for ca. 50.000 kr., men man kan også komme af med en million. Prisen afhænger af det antal stemmer, man ønsker (fra fire op til 100) og af orglets størrelse.

Da den største af piberne ikke kan være mindre end ca. 1,20 meter høj, er der grænser for, hvor lille et orgel, man kan

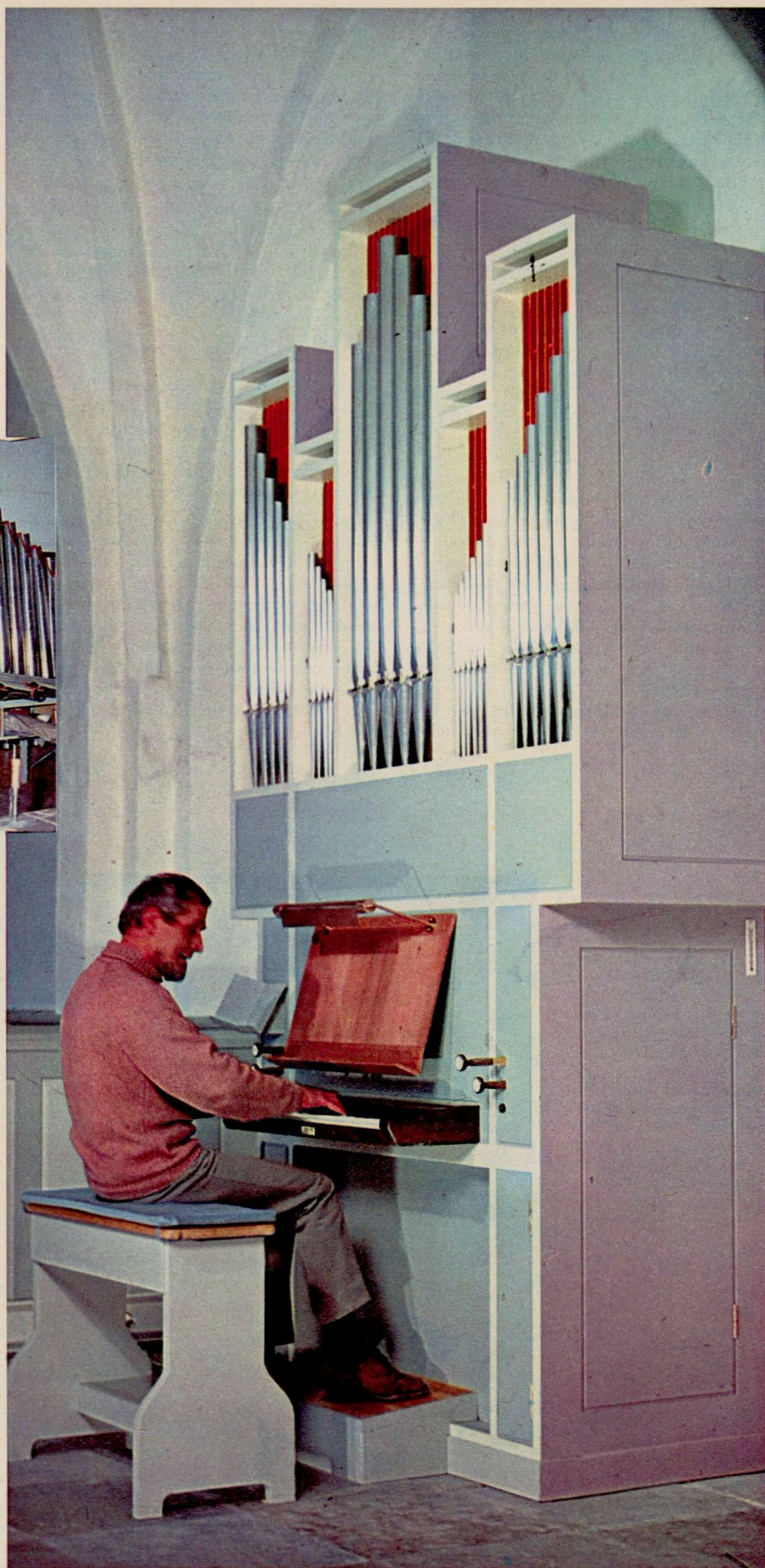
Orgelbyggeriets pibeværksted. Alle piberne forarbejdes af hele, nystøbte plader, som består af en blanding af tin og bly. Under udviklingen fra de første simple sivfløjter frem til vore dages orgler har man forsøgt med mange forskellige materialer til orgelpiber, for eksempel kobber, bronze, glas, sølv, guld og alabast, men allerede i det 14. århundrede kom man ind på at anvende tin eller legeringer af tin og bly.

Orgelhuset har taget form. Man ser klaviaturet og derunder det tilsyneladende virvar af trækstænger, som forbinder hver enkelt tangent med orgelpiber-nes spilleventiler. I den tidlige middelalder var tangenterne brede som en hånd. De var en alen lange, og undertiden måtte organisten tage albuen, ja endog knæet til hjælp, når en tangent skulle trykkes ned. Man talte derfor om at „slå“ orgel, og organisten kaldtes dengang en „orgelslager“. Sin nuværende form fik håndklaviaturerne i slutningen af det 15. århundrede. Tangenterne havde dog stadig en større bredde end nu – 5 tangenter fyldte lige så meget som nutidens otte. Som følge heraf kunne man ikke spille tre- eller firestemmigt spil, og derfor blev pedalen en nødvendighed. Den blev opfundet allerede i 1325 og bestod i sin oprindelige form af snore, som var anbragt i de syv dybeste klaviaturtangenter og fornedet forsynet med en løkke, hvori organisten satte foden, når han ville have en af disse toner til at klinge. Pedalen blev dog først almindelig op mod år 1600.

Et færdigt orgel som de almindeligvis bygges til vore landsbykirker. Instrumentet her tilhører Gundsømagle kirke på Sjælland. Indtil for ca. tre hundrede år siden lagde man megen vægt på den ydre udsmykning af orglerne og lod f. eks. ofte facaden pryde med sølv, alabast, ibenholt og andre kostbarheder. Men med den orgeltekniske udvikling blev man mindre interesseret i det ydre udstyr og koncentreret sig om at skabe andagt gennem øret i stedet for gennem øjet.

bygge, men det er dog muligt at konstruere et, som kan være i en almindelig stue, og adskillige privatpersoner har anskaffet et sådant instrument. Det mindste er knapt to meter højt og ca. en meter bredt. Men et orgel kan også bygges kæmpestort. Fra middelalderen kendes et, som krævede 70 bælgræderes sveddryppende indsats, for at musikken kunne bruse gennem kirkerummet.

Hvis man i dag køber et dansk orgel, vil man ikke blot erhverve bevidstheden om, at det er en anskaffelse til glæde og opbyggelse for generationer. Man har også lov til at gå ud fra, at det i klangskønhed er af ædel kvalitet. De danske orgelbyggere har i al stilfærdighed erobret en førende, international position inden for dette eksklusive kunsthåndværk, og det er navnlig den fornemme klangkvalitet, som er forklaringen.

Overalt i udlandet taler kendere med beundring om de danske orgler, gæster fra hele verden kommer hertil for at studere deres fremstilling, og bestillinger indløber fra mange lande. Man vil finde danskbyggede orgler i alle de skandinaviske lande, i Tyskland, Holland, England og Frankrig – ja, sågar i Australien. De største konkurrenter på det udenlandske marked er tyske og hollandske virksomheder, men de danskbyggede instrumenter er utvivlsomt de mest ansete.

Det ry opretholdes af en tahnæssigt beskeden skare mennesker. Der findes her i

landet fire store orgelbyggerier plus en del mindre. I alt er der ved det egentlige orgelbyggerarbejde på disse virksomheder beskæftiget ca. 150 mand, og i 1960'erne er kun uddannet gennemsnitligt fire orgelbygersvende pr. år. Det er altså et af landets mindste fag, der har placeret sig så smukt i den internationale konkurrence.

De 150 mand bygger på et år i alt 50-75 orgler – hvoraf omkring hvert fjerde til udlandet. Det timetal, der medgår til fremstillingen af et gennemsnitsorgel, svarer med andre ord til 2-3 inands arbejde i et år. Da materialer, husleje, administration, moms o.s.v. også skal betales, er det let at forstå, hvorfor et orgel bliver lige så dyrt som et hus.

I øvrigt er det også et projekt, der tager lige så lang tid som et villabyggeri – eller mere. Kirkemyndighedernes behandling af en orgelsag plejer at vare ca. tre år, og derefter går der endnu et års tid med selve orgelbygningen.

Indvielsen af et nyt orgel er da også traditionelt en festdag i en kirke. I gamle dage fejredes arbejdets afslutning og instrumentets aflevering med en spisning, hvor det bl. a. hørte sig til, at der blev skænket vin i den største af orgelpiberne. Den skik er man gået bort fra, og det er måske meget godt for orgelbyggernes helbred. Der findes nemlig orgelpiber, som er ti meter lange og 45 centimeter i diameter.

To piber fra samme orgel. Den i højre hånd er orglets mindste pibe, og af det, man ser, udgør pibefoden endda den største del. Selve piben er her kun ca. 1 centimeter lang. Den længste pibe bliver i dette orgel ca. 2,40 meter, men i andre orgler har man anvendt orgelpiber på op til ti meters længde. Hvor mange piber, der skal anvendes, afhænger af antallet af stemmer i orglet – nemlig 54-56 piber pr. stemme.

DRILLERI efter DØDEN

Når originale velhavere benytter testamentet til at sige tak - eller tak for sidst - til de efterladte.

I SLUTNINGEN af forrige århundrede var vekselerer *Peter Christian Petersen* kendt af alle i *Flensborg* som noget af en original. Skønt meget rig gik han altid i et par frynsede bukser og en gammel lurvet jægerfrakke. Den ensomme ungkarl standsede tit og betragtede børnenes leg. Men de fleste drenge og piger gjorde blot nar af ham. Og det skulle de aldrig have gjort.

For da hans testamente blev åbnet 13. november 1900, viste det sig, at han efterlod hele sin formue – 200.000 guldmark – til 110 skolepiger i *Flensborg*. Der var til dokumentet hæftet en liste med navnene på alle de småpiger, der nejede pænt og snakkede med mig. De skulle hver have 30 mark tilsendt hver juleaftensdag – og det fik de lige til 1953.

Også andre gamle ungkarle har i deres testamente robet en sådan langfristet hukommelse. En kvinde i *New York* arvede 30.000 dollar efter en ugift grosserer, hvis navn hun ikke kendte, fordi hun for 23 år siden smilede så venligt til mig, at jeg aldrig kunne glemme hende. Og en bar pige modtog 20.000 dollar, fordi hun altid tjenstvillig havde ordnet småærinder for en gammel mand, når han opholdt sig på hotellet.

En invalid amerikansk forretningsmand bestemte, at hans trofaste sygeplejerske gennem mange år skulle arve næsten en halv million kroner. Desværre døde hun dagen før testatoren. Sådan kan det altså også gå. En anden amerikaner, som næppe var helt afholdsmand, efterlod 5000 dollar til den sygeplejerske, der venligst fjernede en lyserød abe fra fodenden af min seng, og det samme beløb til kokken, som fiskede den grønne slange op af kødsuppen.

Det er de besynderligste ting, folk finder på at nedfælde som deres sidste vilje, og langt fra altid de blideste følelser, der kommer til udtryk hverken hos testatoren eller – siden – arvingerne. Under oplæsningen har sidstnævnte tit kunne høre en drilsk latter fra det hinsidige...

Madame de la Bresse i *Paris* gav sin formue til – anstændig påklædning af byens statuer og snemænd. Familien prøvede naturligvis at få testamentet omstødt, men forgæves. En kanadisk forretningsmand havde altid næret en

brændende trang til at blive skuespiller, og et lokalt teaterselskab arvede en god portion af hans formue. Men på én betingelse: de årlige renter skulle bruges til en gallaforestilling af *Hamlet* med hans eget kranium i den berømte dødsscene.

Advokat Charles Dennis i Fairtown (USA) bestemte, at hans to nevøer årligt skulle modtage et beløb svarende til det, de selv til skattevæsenet angav at have tjent ved ærligt arbejde. I den engelske dame Ada Briggs testamente stod, at sønnen George ikke fik én pence af hendes betydelige formue – fordi hun altid havde misbilliget hans måde at lave te på.

1 øre i en ufrankeret kuvert

Mange ægtemænd har efter døden taget en raffineret hævn over deres koner. En bestemte, at konen skulle arve én øre sendt hende i ufrankeret kuvert, fordi hun brugte det meste af sin tid til at kalde mig en gammel gris. En anden mand tog revanche ved at testamentere sin kone 20 millioner kroner, men kun, hvis hun hver dag røg fem af de store cigarer, hun forbød ham at ryge mens han levede. En tredje uheldig kone fik bevilget 5 shilling så hun for sidste gang kan købe en hat for mine penge.

Min hustru har, så længe jeg kan mindes, aldrig bekymret sig om mig. Hun arver alligevel min formue, hvis hun lover at stå grædende to timer daglig ved mit gravsted, skrev portugiseren Espesilao. Og en købmand i Liverpool indføjede i sit testamente den klausul, at arven skulle udbetales med et månedligt beløb så længe hans kone og svigermor havde fælles husførelse. På den måde kan deres giftige tunger fortsat være i bevægelse.

Her er et uddrag af en New York-millionærs testamente:

– Min søn efterlader jeg retten til at arbejde. I de sidste fem og tyve år overlod han mig fuldstændig denne ret. Min datter udbetales 100.000 dollar som den eneste chance for, at nogen mand gider interessere sig for hende. Jeg efterlader min kone en elsker samt forsikringen om, at jeg ikke var så blind, som hun troede. Jeg giver min tjener de klæder og værdigenstande, han stjal fra mig de sidste ti år. Og jeg efterlader min chauffør vognen. Han har næsten ødelagt den og jeg vil ikke berøve ham glæden ved at fuldende ødelæggelsen...

I Danzig måtte en rig mand altid høre for, at han ødede sine penge på spiritus og kvinder. I testamentet læste arvingerne, at de først fik deres andel udbetalt, når de havde tømt hans særdeles velforsynede vinkælder. En lignende udpekuleret hævn ramte i Boston den jazztossede søn af en meget velhavende sagfører. Der stod i testamentet, at pengenes gemmested blev røbet på en af de mange tusinde grammofonplader med klassisk musik, som afdøde havde samlet. Sønnen sad i ugevis og næsten døgnet rundt og lyttede til Haydn, Bach, Mozart o.s.v. Da en lillebitte voksplade med gådens løsning endelig blev fundet, var arvingen havnet på en nerveklunik.

Bookmakeren John Mead i Detroit døde efter en trafikulykke. Testamentet bestemte, at hans venner skulle mødes på et nærmere angivet hotel og raffe om hans jordiske gods. De spiste først en kæmpemiddag på afdødes regning og gik så over til at raffe – om cirka en million kroner!

Fortsættes side 24.

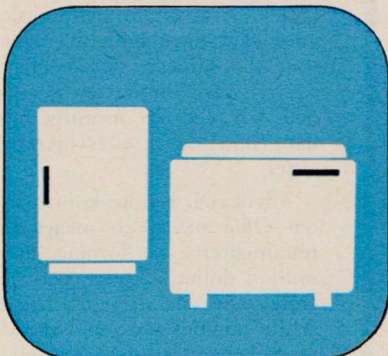
Man tager:

årstidens frugt eller grøntsager,

sæsonens kød eller fisk,

Deres dybfryser eller køleskab,

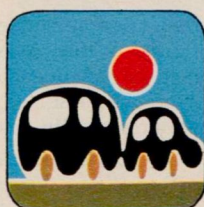

masser af Mette boxe.

og De har
sunde,
velsmagende
madvarer
året rundt.

Mette boxen er robust og smidig ved alle temperaturer. Den firkantede form sparer plads og låsene holder låget og dermed indholdet på plads – og så kan de stables. Fås i fire versioner: 1/2, 1, og 2 liter lav model og 2 liter høj model. Det er en nem og billig form for orden i køleskab og dybfryser.

Tag Mette Box med på camping eller i sommerhuset.

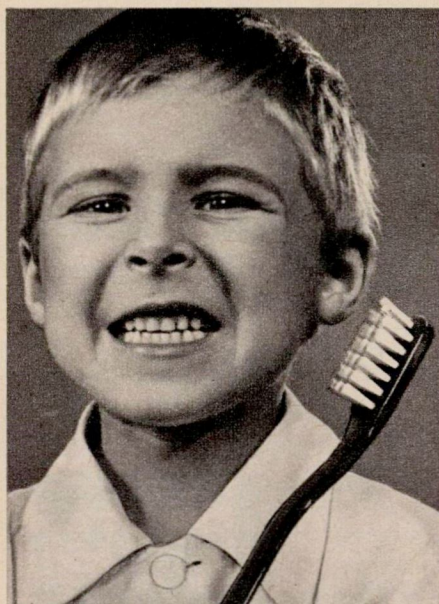

C. THAYSEN & CO.

Husmødrene slår bak...!

Nu har vi haft et vældigt sjov i mange år med alle de vaskepulverlotterier, som gejlende såvel fabrikanter som husmødre op med fristende rejser og anden luksus — og der hører mod til at være den første, der siger stop.

Opfordret af opinionen hos De Danske Husmoderforeninger har „Snevit“ povet skridtet. Værsgod: Kæmpepose „Snevit“ — lotteriløst — besparelse i hvert fald 4 kr. En gevinst, man kan ta' og føle på. Nu er der mange, der synes, at det er sjovere at spare pangene til noget andet — når man dog får den samme smukke, hvide vask ud af „Snevit“ ... og det er dog trods alt det, man har et vaskemiddel til ... Og nu kan man også få „Snevit Maskinvask“ — lavtskummende til den fuldautomatiske vaskemaskine — ved siden af det populære „Snevit Extra“.

-disse tænder og alle tænder
fortjener
en ny

TANDBØRSTE

Tandex væbnet til tænderne ...

Bay & Vissing A/S

Hunden vandt million-arv, men kattene mistede deres

I angelsaksiske lande og navnlig USA sker det ikke sjældent, at husdyr som katte, hunde, heste, egern, ja endog skildpadder, kanariefugle og gulfisk pludselig bliver millionærer. I *Jersey City* efterlod *Harold K. Beak* 70 millioner dollar til sin firbenede ven, schæferhunden *Mozart*. To terriere *Mac* og *George* blev 1958 af deres afdøde ejer betænkt med hver 20 mill. dollars. Da *Marilyn Myers* døde i *Detroit*, arvede hendes skødehund *Jack* 12 millioner dollar, en 8-værelses villa, et landsted i Florida og to luksusbiler. Desuden fik han en tjener og to dyrlæger på livstid. Hendes eneste søn, som ikke fik én dollar, prøvede selvfølgelig at få testamentet omstødt. Processen varede to år og blev vundet af — *Jack*!

En sagfører holdt for nylig i *Brooklyn* et foredrag om *dyrenes arveret* og erklærede under stærkt bifald, hvori også glad hundegøen skal have lydt, at ingen jordisk instans kan anfægte testamentariske gaver til dyr ... med mindre det bevises, at gaveren ikke var ved sin fornufts fulde brug, da han (hun) skrev eller dikterede sin sidste vilje.

Advokaten kendte kun to tilfælde. I staten *Ohio* havde en meget rig enkemand testamenteret sin formue, næsten en halv million dollar, til et luksushotel for katte. Ifølge de detaljerede byggeanvisninger, skulle hotellet have en sovesal, en spisesal og en koncertsal, men man måtte kun spille trækharmonika, det eneste instrument, som katte brød sig om. Derefter hed det ordret: — *I mit kattehotel skal indrettes en gymnastiksal med lige så mange huller i gulvet som der er katte. I hvert hul skal anbringes en levende mus, thi musejagt er kattens yndlingsport ...*

Det var ikke svært at få dette testamente erklæret ugyldigt, og kattehotellet blev aldrig opført. Hundene *Pat* og *Gunner* tabte en retssag om et testamente, hvori bl. a. stod: — *Mine hunde skal hver dag have deres kulturelle behov opfyldt. De elsker at gå i biografen, interesserer sig for litteratur og læser helst klassiske værker.*

En forhenværende politibetjent i *Chicago* lod 2000 dollar af sin formue gå til et legat for — lopper! Legatets midler skulle bruges til studier af dyrenes levevilkår og helst forbedringer af disse. Den ejendommelige gestus skyldtes, at han engang i en skudveksling med gangstere pludselig blev bidt af en loppe ved ankelen og bøjede sig ned for at jage den væk. I samme øjeblik slog kuglen fra en maskinpistol mod muren bag ham. Bevægelsen reddede hans liv.

Den stenrige London-bankier *Nathaniel Rothschild* efterlod *British Museum* 60.000 lopper anbragt på knappenåle. Disse insekter var hans kæphest, og han havde samlet eksemplarer af alle arter.

I *Hartlepool* (England) døde 1939 en læge, som havde anbragt sine penge i ædelsten. Arvingerne glædede sig, men for tidligt. I testamentet stod, at da juveler kun bringer ulykker i verden og nedbryder men-

neskenes moral, skulle hele samlingen kastes i havet.

Overflødigt at sige, at arvingerne nægtede at anerkende testamentet. Men domstolene erklærede det for gyldigt. Diamanter og andre ædle sten til en samlet værdi af mindst 10 millioner kroner ligger derfor nu på et særligt dybt sted to sømil nord for byen.

Andre triste erfaringer fik *William Jamesson* fra *Cardiff* til kort før sin død at ændre testamentet. Hos sagføreren lyttede arvingerne forbløffet til dets ordlyd:

— *Jeg ønsker at blive begravet med 5000 pund sterling i lommen. Pengene skal forblive ti år i min kiste. Det giver mig visshed for, at mine kære slægtninge ofrer mit gravsted nogen opmærksomhed. Mens jeg levede, talte de kun ondt om mig ...*

Testamentet blev juridisk prøvet og omstødt. Men for dog at opfylde mandens sidste ønske lagde de lige så skadefro arvinger en — krydset — check på 5000 pund i kisten!

Salmesang og rene sokker

Godsejerinde *Hedevig Margrethe Borne-mann* til *Aakær* mellem *Horsens* og *Odder* døde 1749 og ligger nu som en indtørret mumie i *Falling kirke*. Hun fremsatte i sit testamente det højst specielle ønske, at degnen i *Ørting* hvert år mellem jul og nytår synger salmer for hende, mens hans kollega i *Alstrup* giver hende nye sokker på; en tredje lærer i *Gylling* skal sørge for, at pligterne udføres, og som belønning får hver udbetalt ti kroner af et legat.

Testamentets bestemmelser blev virkelig opfyldt indtil for få år siden. Nu henter de tre herrer blot pengene og fruén får hverken salmesang eller rene sokker.

Ruth Miller i *New York* havde matematik som hobby og skrev i sit testamente:

— *Jeg efterlader 2.300.000 \$ samlet ved egen kraft. Da jeg er ugift og uden efterkommere, skal min formue deles på følgende måde mellem mine slægtninge: Hver af mine søstre *Rosy* og *Mary* får dobbelt så meget som hver af mine nevøer *Ted*, *Marlon*, *Alan* og *Roger*. Jeg testamenterer *New Yorks* vassenhushus en sum svarende til, hvad min søster *Rosy* og nevø *Ted* får til sammen plus 100.000 \$. Men jeg stiller den betingelse, at nævnte arvinger inden for en halv time efter testamentets oplæsning, i advokatens påsyn og uden fremmed hjælp i fællesskab udregner deres arvepart. Kan de ikke opfylde betingelsen, gives pengene efter bedste skøn til velgørende institutioner.*

Det lykkedes i sidste minut *Roger* at løse opgaven. De to søstre fik hver 400.000 \$. De fire nevøer hver 200.000 og vassenhuset 700.000. Men samme dag fik en nerve-klinik to nye patienter: *Rosy* og *Mary*.

Verdens største samling testamenter er samlet af en privatmand i London. De mærkeligste er skrevet på en gummiflip, ridset i en stige og på en æggeskal. Det mindste står på en soldats identitetsmærke og skal læses under lup. Mens det længste har flere foliosider register, er det korteste på kun tre ord: ALT TIL MOR.

Appelsin-energi til hele flokken.!

(Der er **sol** og **sommer** i hver eneste mundfuld sun-quick.)

Solhavens skole. Hektisk eksamenstid. 24 flittige elever fra 5 a slukker tørsten med én flaske sun-quick.

Der er masser af appelsin-energi og masser af appelsin i de små koncentrerede sun-quick flasker...

En flaske sun-quick gi'r 24 glas forfriskende drikke-appelsin.

Sun-quick er sommerens søde appelsiner koncentreret på flaske.

Den bedste tørstslukker under solen. Overrask

børnene med et stort glas iskoldt sun-quick – allerede idag! Der er masser af appelsin-energi i sun-quick!

sun-quick

koncentreret appelsin

– fra Dansk Droge Import A/S, København-Herlev

ELLEVE GANGE STØRRE PÅ FEM ÅR

RIBE ★ For bare fem år siden havde *Ribe* brugs en lille butik med 100 kv.meter og en omsætning på en million (hvad ikke var dårligt i det lille lokale). I 1963 tog man et tre gange større supermarked i anvendelse, og her steg omsætningen voldsomt. De sidste tre år var stigningen cirka en million årligt. Men også supermarkedet blev for lille. Takket være god økonomi kunne *Ribe* brugsforening gå ind i et *Kvickly*-byggeri, og for nylig åbnedes et veritabelt varehus, som har fået en overstrømmende modtagelse hos forbrugerne i byen og i oplandet.

I ét plan og på godt 1100 kv.meter finder forbrugerne alle *Kvickly*-varehusets varer foruden et hyggeligt cafeteria, hvor godt hundrede gæster kan hvile ud ad gangen. Parkering mangler det heller ikke på. Der er plads til 100 biler, og der er også udvidelsesmuligheder på dette område. Knapt tredive personer er beskæftiget i *Ribes Kvickly*, som har fået så flyvende en start.

KVICKLY-LEDERE ★ Sidst i november åbnes endnu et jydsk *Kvickly*, nemlig i *Skive*. Butikken får format tilnærmelsesvis som i *Ribe*. Som leder er for nylig ansat den 31-årige uddeler *Ole Høegh-Lorentsen* fra Ikast. Ansættelsen fandt sted efter en udvælgelse, der foregik på *FDB's* kursus ejendom *Slettenhus* ved *Humblebæk*. Den sluttede med to andre ansættelser:

★ Til at lede *Kvickly* i *Aabenraa*, der åbner lige før næste påske, blev udpeget

den 43-årige udviklingskonsulent *Anders Hansen*, *FDB*, *Vejen*.

★ Til at lede *Kvickly* i *Kolding*, der åbner i begyndelsen af 1970, udpegedes den 38-årige uddeler *Harry Svendsen*, *Skagen*.

Der er nu *Kvickly*-varehuse følgende steder: *Aalborg*, *Helsingør*, *Randers*, *Ribe*, *Rønne*, *Sønderborg*, *Varde*. De syv storbutikker repræsenterer tilsammen en årlig brugsforeningsomsætning på over hundrede millioner kroner.

Foruden de tre *Kvickly*-varehuse, hvis åbning allerede er fastlagt, arbejdes der for tiden med planer om tilsvarende varehuse i *Kalundborg* samt to steder ved *Aarhus*: i *Viby J.* og i *Vejlby-Risskov*, og to steder ved *Odense*: i *Dalum* og i *Bolbro*.

NYE BUTIKKER ★ I maj er åbnet en lang række nyopførte eller udvidede brugsforeningsbutikker. Det drejer sig om supermarkeder både i *Augustenborg* og i *Nordborg*, foruden brugsforenings-selvbetjeningsbutikker i *Agger*, *Mesinge*, *Fraugde*, *Særslev*, *Snogebæk*, *Dyreborg*, *Jerup*. Et meget stort supermarked åbnes i efteråret i *Brædstrup* (Midtjylland). Butikken er interessant derved, at den skal være midtpunkt i en regionalbrugsforening, fremstået ved sammenslutning af seks brugsforeninger, hvis butikker drives videre ganske normalt. To sjællandske supermarkeder er under forberedelse, i *Skelskør* og i *Hørve* (Odsherred). Butikkernes opførelse er lige vedtaget, så det varer nok henimod halvandet år, før de åbner.

Bedre koordination og jordforbindelse

Startsignalet for den nye oplysningsorganisation er nu givet i et møde for nylig i *FDB's* Oplysningsråd under formanden *Lars P. Jensens* ledelse.

Retningslinjerne blev her trukket op, især i samspillet mellem det centrale organ Oplysningsrådet og de lokale oplysningsudvalg ved hver af *FDB's* syv centralafdelinger (hvis formænd hver for sig er medlemmer af Oplysningsrådet).

Man var enige om, at forslag til arrangementer for medlemmer, husmødre, tillidsmænd, skoleungdom etc. skal kunne gå begge veje: Fra Oplysningsrådet ud til de lokale oplysningsudvalg eller fra disse ind til Oplysningsrådet. Endvidere skal de lokale oplysningsudvalg have frihed til at foretage arrangementer på egen hånd, som indfried specielle behov for den pågældende egn.

Ved programudarbejdelsen forud for de enkelte sæsoner skal oplysningsudvalgene, forretningsførere, oplysningssekretærer og husholdningskonsulenter kunne deltage aktivt fra starten, således at den størst mulige koordination og den bedste jordforbindelse kan etableres ved et samvirke mellem alle interesserede parter.

Endvidere skal lokaludvalgenes formænd have adgang til ved hvert møde at indbyde udenforstående, som har speciel kontakt med de emner, man vil drøfte. Noget tilsvarende gælder ved møderne i Oplysningsrådet.

På mødet behandledes endvidere forholdet til Brugsforeningsbevægelsens Husmoderudvalg, som i sin tid afløste de kooperative husmoderforeninger. Mulighederne for en rekonstruktion af denne organisation blev drøftet ud fra det faktum, at kvinderne efterhånden er stærkt repræsenteret, i hvert fald i *HB's* kredsbestyrelser. Men det overlodes til udvalget selv at fremkomme med et oplæg hertil på et forestående landsmøde.

En mængde programforslag fremkom fra Oplysningstjenestens forskellige afdelinger for husmoder- og forbrugerservice, skole- og ungdomskontakt, tillidsmedlemmer etc., samt fra *HB's* specielle oplysnings-tjeneste. Vi skal senere vende tilbage til de enkelte programpunkter, efterhånden som de realiseres. Især er der lagt op til en øget aktivitet indenfor gruppen: Skole – og ungdomskontakt.

Noget nyt var også et tilbud til de enkelte brugsforeningsbutikker om at levere dem opslagstavler, hvorpå alle informationer til medlemmerne og meddelelser fra medlem til medlem kan slås op.

Det er endvidere meningen at samle nabobrugsforeninger i lokale distriktsgrupper til specielle tillidsmandskursus.

To arbejdsudvalg, hvoraf det ene skal beskæftige sig med tillidsmandsuddannelsen, det andet med reklame og information blev nedsat.

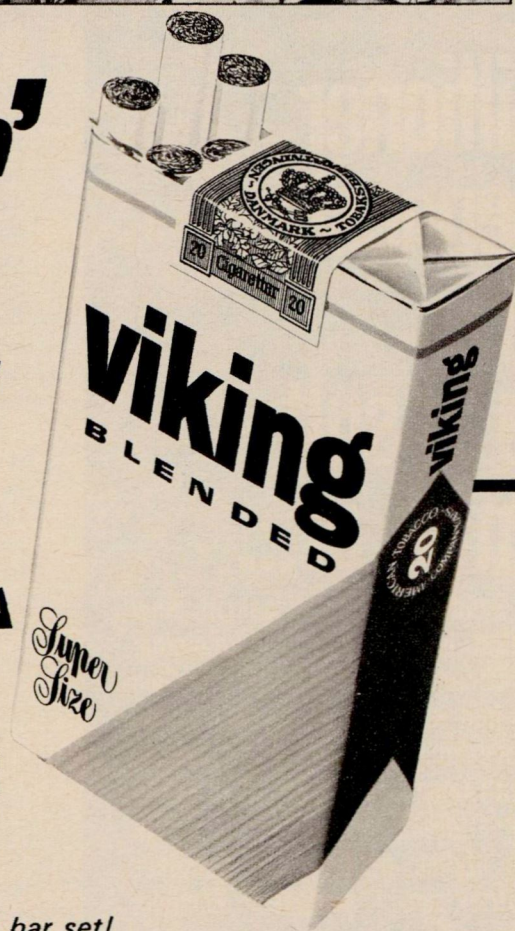
Endelig besluttedes det at arrangere en nordisk tillidsmandskonference i tilslutning til Nordisk Andelsforbunds jubilæum i juni.

osse her

**der er mer'
i en viking.**

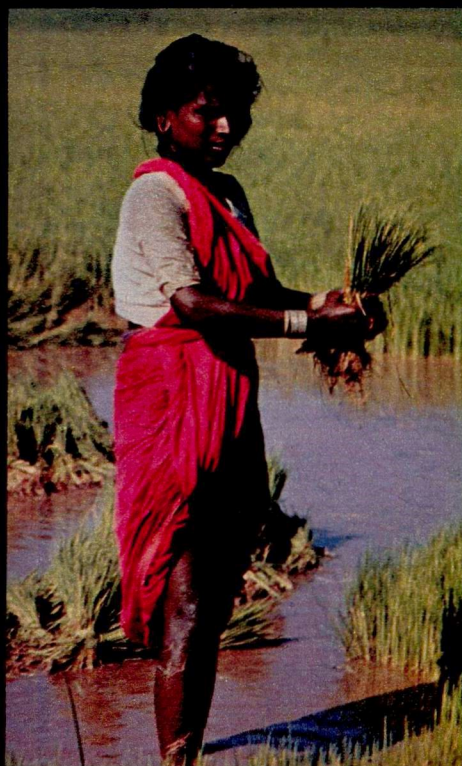
samme
pris og...

almindelig cigaretstørrelse

1 1/2

1 1/2 cm længere - samme pris

Det er simpelthen det bedste cigaret-tilbud De nogensinde har set!

Hundreder af millioner mennesker vil dø af sult om få år...

I det kendte engelske tidsskrift, *New Scientist*, har den amerikanske biolog, Paul Ehrlich, offentliggjort et indlæg hvori han kommer til det resultat, at massive hungerkatastrofer vil ramme verden i løbet af de næste 10-15 år, og at det allerede er for sent at undgå denne ulykke. Artiklen her gengiver hovedtrækkene i professor Ehrlichs dystre analyse.

På et eller andet tidspunkt mellem 1970 og 1985 vil verden blive ramt af så omfattende hungerkatastrofer, at hundreder af millioner mennesker vil dø af sult ... med mindre pest, atomkrig eller andre masse-ulykker dræber dem først.

Denne dystre forudsigelse fremsættes af en amerikansk videnskabsmand, Paul Ehrlich, medlem af den biologiske stab ved det ansete Stanford universitet i Californien.

Han er jo langt fra den første, der gør opmærksom på, at verdens fødevarerproduktion ikke holder trit med befolkningstilvæksten, navnlig i u-landene. Det bemærkelsesværdige ved Ehrlich's betragtninger er, at han hævder, vi er hungerkatastrofernes tidsalder så nær, at de simpelt hen ikke lader sig afvende. Ja, ikke blot er det for sent at hindre dem – det er muligvis for sent til, at man kan gøre ret meget for at mindske deres omfang.

For at bruge den amerikanske forskers egne ord: *Slaget om at skaffe tilstrækkelig føde til menneskeheden er afgjort. I modsætning til kampe mellem militære styrker kender man resultatet af konflikten mellem befolkningstilvækst og fødevarerproduktion allerede mens „hærene er i felten“. Mange vil dø af sult, uanset hvilket ekspres-hjælpeprogram, man nu ville sætte i scene. Og den hårde realitet er, at vi ikke planlægger et sådant program.*

Kun ti lande har overskud

De nyeste tal, Ehrlich har haft til rådighed, vedrører året 1966. I dette ene år øgedes verdens befolkning med omkring 70 millioner mennesker, og der skete ikke nogen forøgelse i fødevarerproduktionen til dækning af denne stigning. Den gennemsnitlige fødemængde pro persona faldt derfor med ca. to procent. Kun ti lande frembragte flere fødevarer, end de forbrugte. Bortset fra USA importerede alle virkelig folkerige stater større næringsmængder, end de eksporterede – således f. eks. Indien, Kina og Sovjetunionen.

USA har nu næsten udtømt sine overskudslagre af korn. 1966 afskibede dette land en fjerdedel af sin hvedehøst, ni millioner tons, til Indien. En massiv hungersnød blev derved forhindret, men truslen herom eksisterer stadig, selv om en god 1967-høst i Indien har gjort den mindre overhængende. Og for hver måned øges den indiske befolkning med skønsmæssigt 1½ million mennesker. Om endnu ti år vil det kræve hele USA's kornproduktion at frelse Indien fra hungersnød.

Udviklingslinierne for både folketal og fødevarerproduktion taler deres klare sprog, mener Ehrlich. Kun USA er i stand til at skænke fødevarer i virkelig betydelige kvanta til sultende nationer, og der vil meget snart opstå et katastrofalt gab mellem de amerikanske forsyninger og verdens-

behovet. Det amerikanske landbrugsministerium har forudsagt, at man i 1984 vil være nået til det punkt, hvor behovet for fødevarer-hjælp fra 66 udviklingslande vil overstige det kvantum korn, USA har mulighed for at eksportere. Hvilket vil sige, at man fra da af må være forberedt på hungerkatastrofer. Andre amerikanske vurderinger går ud på, at denne skæbnetime er inde allerede i midten af 1970'erne.

Myten om havets muligheder

Med dette som udgangspunkt gennemgår Ehrlich nogle af de mest populære forestillinger om, hvordan hungersnøden kan undgås – og kommer til det resultat, at der er tale om illusioner.

Tanken om, at situationen kan klares ved udnyttelse af havets rigdomme, betragter han som en ren myte. Der er allerede ubehagelige tegn på, at vort hidtidige magre udbytte af føde fra havet vil blive truet ved rovdrift på fiskebestanden, efterhånden som verdens proteinmangel bliver mere akut.

Endnu mindre håb er der at hente i talen om en egentlig dyrkning af havet – en systematisk avl af fisk og næringsrige havplanter. I øjeblikket sker der på dette område ubetydeligt lidt, og disse foranstaltninger svarer for mindre end en tiendedel af en procent af det samlede næringsudbytte fra havet. Et egentligt dybhavs-„landbrug“ er slet ikke igangsat – end ikke som eksperiment – og vi mangler den nødvendige tekniske viden, dersom vi ville forsøge.

Nogle optimister mener, at vi ved at udfolde en kolossal anstrengelse og gennemføre en streng, international kontrol kunne fordoble vort næringsudbytte fra havet i løbet af det næste tiår eller så. Men det må være indlysende for alle, siger Ehrlich, at en sådan kæmpeanstrengelse ikke udfoldes, og at en sådan kontrol ikke er ved at blive udviklet. Erfaringerne med en international regulering af hvalfangsten giver tilmed kun ringe håb om, at en tilsvarende regulering af fiskeriet kunne gøres effektiv, dersom den blev forsøgt.

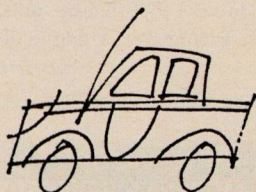
Med henblik på den kommende hungerskrise kan tanken om at redde menneskeheden ved at tappe havet for dets ressourcer altså henvises til det samme eventyrland som ideerne om at fremstille syntetisk føde af råolie eller at forvandle de hidtidige ørknar til frugtbare agre. Ingen af dem er praktisk gennemførlige på kort sigt – ja, de fleste af dem ville frembyde alvorlige vanskeligheder, selv om vi havde hundrede år i stedet for et tiår eller to at løbe på.

Menneskelig konservatisme en afgørende hindring

En forøgelse af fødevarerproduktionen på landjorden er derimod en klar mulighed i mange egne af verden – rent teknologisk

Fortsættes på side 30.

moderne forsikring til de rigtige priser

Bilforsikring
- særrabat efter 2 år

85⁰⁰

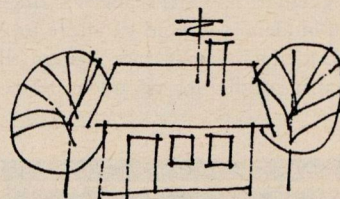
Fra 85 kr. til 120 kr. i kvartalspræmie (alt efter hvor De bor) for ansvars- og kaskoforsikring for personvogne under 800 kg egenvægt og med kun 250 kr. selvrisiko på kasko alene. Dette tilbud om særrabat står åbent for Dem, blot De har kørt 2 år uden at belaste Deres kaskoforsikring - ansvarsskader tæller ikke med. Efter kørsel med særrabat i 3 år gives automatisk en yderligere præmienedsættelse - ekstra særrabat.

Husstandsforsikring
ansvar og indbo

57⁰⁰

For denne årspræmie dækker MLUs husstandsforsikring brand-, tyveri- og vandskade på Deres indbo til en værdi af 40.000 kr. plus ansvarsforsikring for hele husstanden med indtil 450.000 kr. for skade på personer og indtil 100.000 kr. for skade på ting.

Villaforsikring
med insekt- og svampeskade

90⁰⁰

i årspræmie for MLUs nye villaforsikring, der sammen med bygningsbrandforsikringen dækker så at sige enhver skade på Deres hus (også garage og udhus) samt hus- og grundejeransvaret. Denne pris (eller 60 kr. uden insekt- og svampeskade) gælder étplanshuse indtil 151 m² bebygget areal eller indtil 91 m² i anden hustype. Garage og udhus tæller ikke med ved præmieberegnen.

- en fordel for Dem

1-årige forsikringer

Hundreder af millioner mennesker vil dø... fortsat fra side 28.

set. Høstudbyttet pr. hektar ligger mange steder langt under hvad det kunne være. Alligevel kommer Ehrlich til det resultat, at der kun kan ventes ringe fremskridt i den nærmeste fremtid.

En af hovedgrundene er udviklingslandenes mangel på landbrugsmæssig viden og erfaring. Men endnu vigtigere er sociologiske kræfter, såsom de nedarvede forestillinger om den „rigtige“ måde at drive agerbrug på, og landbrugsvidenskabernes ringe prestige i u-landene i forhold til andre professioner. Endelig må man tage hensyn til kommunikationsmidlernes og uddannelses-

apparatets almindelige utilstrækkelighed, som umuliggør en hurtig ændring af indstillingen.

Visse professionelle optimister hævder ganske vist, at alt ikke er tabt, indrømmer den amerikanske professor. De siger f. eks., at Indien i løbet af de næste otte år kan øge sin landbrugsproduktion så meget, at det er nok til en befolkning, der er 120 millioner større end den, man i dag ikke kan ernære. Over for dette fantasteri – siger han – behøver man blot at tænke på det pres, en sådan udvikling ville lægge selv på et højt effektiviseret landbrugs-

system. Den kræver ulykkeligtvis mere end kunstgødning og insektmidler – nemlig forskning, optræning af teknikere og en massiv, offentlig informationsindsats – i lande, hvor det ikke er enhver familie, der har radio og tv.

Et ekspres-hjælpeprogram (til hvilket der ikke er tegn) kunne måske fremskaffe det nødvendige tekniske udstyr i tide, men ændringen af den menneskelige indstilling kræver mere tid, end der er til rådighed, selv om de udviklede nationer satte alle deres kræfter ind.

Børnebegrænsning - i én familie af hver 50

Billedet af de muligheder, en fødselsbegrænsning frembyder, er lige så nedslående.

Indien har haft et regeringsstøttet program for fødselskontrol siden 1951. I de 16-17 år, der er gået siden da, er flere og flere penge blevet pumpet ind i dette program, og flere og flere mennesker er blevet knyttet til dets administration. Men hvad har man nået?

Da denne indsats begyndte, voksede den indiske befolkning med ca. 1,3 pct. om året. Nu øges den med 3 pct. om året. Da man begyndte på dette program, udgjorde den indiske befolkning omkring 370 millioner mennesker. I dag er den på omkring

Fortsættes på side 32.

En skønne dag vil vi se tilbage på dette og mere os over det...!

Kvalitetsdæk til næsten alle biler, for eksempel:

Størrelse	til f. eks.	alm. type	sl. løse
5 90 x 13	Record m. flere	93,00	106,00
6 40 x 13	Zephyr/Zodiac	106,00	116,00
5 60 x 15	VW 1200-1300	99,00	113,00
5 90 x 15	Volvo 544	106,00	121,00
165 S 15	Volvo Amazone		139,00

- og så får De endda dividende

GISLAVED DÆK I BRUGSEN

DE ALLERMINDSTES ALLERBEDSTE VEN

Det er sådan, den lille kan li' sin sut: den bli'r aldrig flad, og den kan ikke bides i stykker - fordi TEDDY er den eneste sut med ventil og skumgummi-indlæg!

Skumgummi-indlæg ventil

Dansk patent nr. 93868

MODERNE HAVEREDSKABER
ZINCK GODTHAAB

DEJLIG LET HAVE SPADE
ET REDSKAB DER ER BEHAGELIGT AT ARBEJDE MED
DEN ER RIGTIG

NR. 61

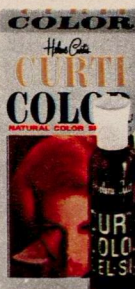
SUPER LETVÆGTSSKOVL
ZINCK LET
GØR ARBEJDET LET LET MEN STÆRK SKOVL
FAAS OGSAA MED STØVLEBESKYTTER
DEN ER RIGTIG

NR. 202K

ZINCK GODTHAAB

Tro det om De

vil - det er

er Curti - color ...!

CURTIS SERIEN GØR DET DOBBELTE FOR DERES HÅR. Curti Color vasker og farver håret. Curti Toner vasker og toner håret. Curti Color Gel Set sætter og toner håret. Curti Color Blondering vasker og lysner håret. Giver smart, blondt hår hele året. Kun Curtis serien kan det dobbelte: Vaske og farve - tone og sætte Deres hår i 14 attråværdige glansfulde nuancer. Og Deres frisør fører også Curtis serien - Derfor er De altid sikker på, at håret bliver behandlet med nøjagtig samme nuance ude som hjemme.

everton - det er den vi kan li'
mild og god i piben dagen lang..!

Hundreder af millioner mennesker vil dø... fortsat fra side 30.

550 millioner. Efter 16 års anstrengelser ansloges det, at kun *to procent* af Indiens 95 millioner ægtepar i den fødedygtige alder benyttede sig systematisk af en eller anden art svangerskabsforebyggende midler.

Der er talt en del om tvungen sterilisering af alle indiske mænd, som har tre børn eller mere. Selv om man ser bort fra alle politiske, sociologiske, juridiske og moralske problemer ved et sådant projekt, og selv om man går ud fra, at de pågældende mænd kunne findes og samles sammen, ville man stå over for et uhyre, praktisk problem, påpeger Ehrlich. Dersom 1000 kirurger eller hjælpekirurger udelukkende koncentrerede sig om denne opgave,

og dersom de opererede otte timer om dagen, så ville det tage dem otte år at blive færdige med de indiske mænd, som *nu* har mere end tre børn – og imens ville altså endnu otte år gange være kommet til.

Tænk på de vanskeligheder, det ville frembyde at sterilisere 40 millioner mænd i et vestligt land med en oplyst befolkning og et effektivt transport- og kommunikationssystem. Og forestil Dem så denne opgave løst i Indiens kaos og i en befolkning, hvor forskellen på sterilisering og kastration vil være næsten umulig at forklare.

Nej, slutter Ehrlich denne del af sine betragtninger, det indiske befolkningsproblem vil ikke blive løst ved en sænkning af

fødselstallene. Det vil blive løst, og tilmed snart, *ved en vækst i dødelighedstallene.*

Den ret pludselige, mere eller mindre gennemførte stabilisering af folketallet, som skete i den vestlige verdens lande for halvtreds til hundrede år siden, tror Ehrlich ikke på, at nutidens u-lande vil opleve. Omsvinget i vestlandenes befolkningsudvikling var nemlig intimt forbundet med industrialiseringen – selv om nedgangen i befolkningstilvæksten først satte ind forholdsvis længe efter. De fleste u-lande vil imidlertid ikke blive industrialiseret (indenfor den epoke, der har interesse i denne forbindelse), hovedsageligt fordi deres løbske befolkningsudvikling hindrer det.

Farvel til tobaksfarvede tænder!

Børst Dem til hvide tænder morgen og aften med Smokers tandpulver

SMOKERS renser tænderne fuldstændigt – belægningen løftes varmt af tænderne, der bliver hvide og – rene! Så rene at man ligefrem kan mærke forandringen med tungen. Efter børstningen med SMOKERS føles tænderne glatte – en dejlig fornemmelse, der holder sig dagen lang. Det fint pulveriserede SMOKERS

smager friskt og medicinsk – man får en ren smag i munden efter hver behandling.

SMOKERS fås overalt i en enkel, praktisk plasticæske til 5.00 kroner. Forsøg selv – Deres tænder kan også børstes renere med SMOKERS – bliver De ikke tilfreds, får De pengene tilbage ... men De bliver tilfreds – se blot i spejlet!

Importør: A/S M. Aarsleff & Co., Skodsborg . Telefon (01) 80 35 05

Piller og „spiraler“ slår ikke til

Udviklingslandene vil heller ikke blive reddet af de mirakelmidler, som nogle optimister sætter så højt: P-piller, „spiraler“ og familieplanlægning.

„Pillen“ forudsætter, at den tages regelmæssigt og konsekvent, men menneskene opfører sig ikke konsekvent. „Spiraler“ er meget virkningsfulde, men har ikke vist sig som noget mirakelmiddel i u-landene.

For eksempel blev der i Hongkong startet en koncentreret indsats for anvendelse af „spiraler“. I denne by har der været drevet agitation for „familie-planlægning“ i 31 år og der findes 50 klinikker for fødselskontrol, så der skulle være en vis baggrund. Resultatet blev, at der fra 1963 til 1967 indsattes „spiraler“ på ca. 55.000 kvinder – medens det samlede antal Hongkongkvinder i alderen 15-45 anslås til ¾ million. Af de 55.000 „spiraler“ faldt 21.000 ud eller blev fjernet – d.v.s. det *ved* man. Hvordan det er gået med de andre, er uvist. Til al overflod viste en nærmere undersøgelse, at de kvinder som i en bestemt periode søgte denne hjælp, gennemsnitlig var 31 år gamle og havde seks børn.

For Ehrlich viser dette og lignende resultater, at fødselskontrol primært er et spørgsmål om den menneskelige indstilling – ikke om tekniske hjælpemidler. Og den menneskelige indstilling forandres ikke i et tempo, der er tilnærmelsesvis hurtigt nok til at formindske den kommende katastrofe – en katastrofe, som ikke kunne undgås fuldstændigt, selv om den menneskelige tankegang blev forvandlet i morgen.

Den amerikanske biolog understreger, at en opstilling af spørgsmålet, som om det kun omfatter faktorerne: fødevarerproduktion kontra befolkningsudvikling, er meget forenklet. Med i ligningen må man også tage den alvorlige risiko for en ødelæggelse af vort fysiske og psykiske miljø, tilføjer han. For eksempel er det klart, at et uigenomtænkt forsøg på at gennemføre en voldsom forøgelse af verdens fødevarerproduktion *kan* føre til en miljø-katastrofe af hidtil ukendt omfang. De mulige langtids-

virksomheder af et sådant forsøg – forstyrrelse af naturens balance, jorderosion og eventuelle giftvirkninger som følge af kemisk ukrudtsbekæmpelse etc. – kunne tænkes at føre til mere elendighed og død end selv en hungerkatastrofe med adskillige hundrede millioner døde.

Symptomerne behandles, men sygdommen raser uhindret

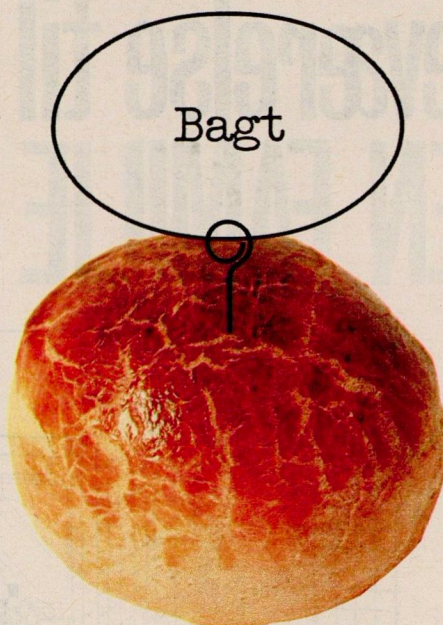
Ehrlich mener som sagt ikke, at man på nogen måde kan undgå massive hungerkatastrofer indenfor en nær fremtid. De foreslår, han stiller for at mindske ulykernes omfang og for at hindre gentagelser, tager specielt sigte på USA, hvis overskudsproduktion efter hans mening fører til, at dets holdning har særlig betydning. Han foreslår f. eks. en kampagne for nedbringelse og stabilisering af den amerikanske befolkning. Man skulle bl. a. skabe den indstilling, at det er socialt uansvarligt at have en stor familie – og understrege dette synspunkt ved hjælp af skattelovene. I stedet for at begunstige børnerige familier skattemæssigt, burde man gøre det modsatte, f. eks. ved at lægge luksusskat på bleer og babymad!

Hans forslag om den politik, USA burde føre udadtil, er endnu grummere. Når man engang – efter hans mening altså inden ret mange år – står i den situation, at der ikke er tilstrækkelig hjælp til alle, mener han således, at den mulige hjælp ikke må „ødsles“ ud til lande, hvor ubalancen mellem mad og folketal er ganske håbløs, men bør reserveres dem, som kan frelses.

I øvrigt forestiller han sig, at USA også på anden måde skal lægge diplomatisk og økonomisk pres på andre lande for at få dem til at føre en politik, der kan medvirke til den stabilisering af verdens folketal på længere sigt, hvori han ser den eneste redning.

Dette lyder jo frastødende brutalt og såvel inden- som udenrigspolitisk ganske uacceptabelt. Det er Ehrlich klar over, men han forsvarer sin tankegang med denne betragtning:

En befolkningsudvikling, der er løbet løbsk, er i mange måder analog med den løbske cellevækst, vi kalder kræft. I dag er opmærksomheden koncentreret om symptomerne på verdenssamfundets kræftsygdom: fødevaremangel, nedbrydelse af naturen og, til en vis grad, smitsomme sygdomme og krig. Vi må imidlertid ikke spille tiden med at behandle symptomerne, mens selve sygdommen raser uhindret. Kræftkuden – folketallets vækst – må fjernes. Operationen kan forekomme brutal og ufølsom, og smerten kan være voldsom. Men sygdommen er nu så langt fremskredet, at kun et radikalt, kirurgisk indgreb vil give patienten en chance for at overleve.

Den smager dobbelt så godt

Når De bager, bruger De en masse gode ting. Tit mange mandler og nødder. Sådan får De fuld valuta for pengene: kom smør i dejen! Så bliver bagværket knasende sprødt og dufter, så man næsten ikke kan vente på, det skal blive koldt. Og så smager det naturligvis dobbelt så godt!

Kun et badeværelse til HVERANDEN FAMILIE

Over 150.000 københavnske familier har ikke noget egentligt baderum. 80.000 badeværelser er næsten 40 år gamle og trænger til modernisering...

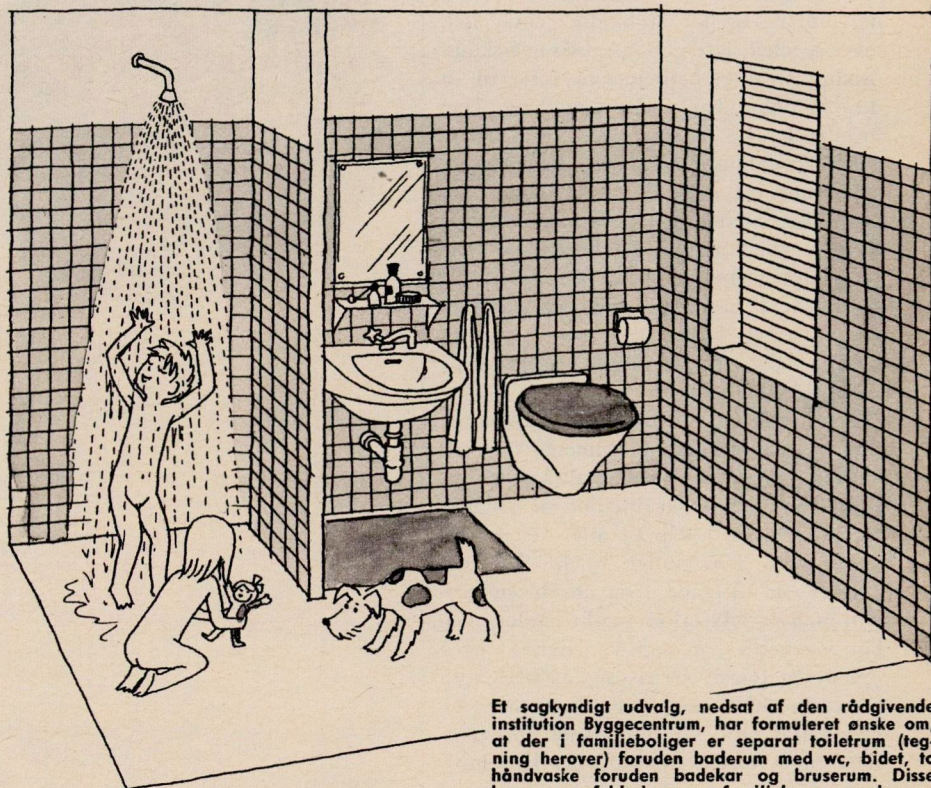
600.000 af landets lejligheder er uden eget bad. 140.000 er uden eget, vandskyllet wc.

Betyder det, at vi til trods for velstandstider og de mange nye husholdningsmaskiner ikke har fået tilsvarende forhold for vor personlige hygiejne?

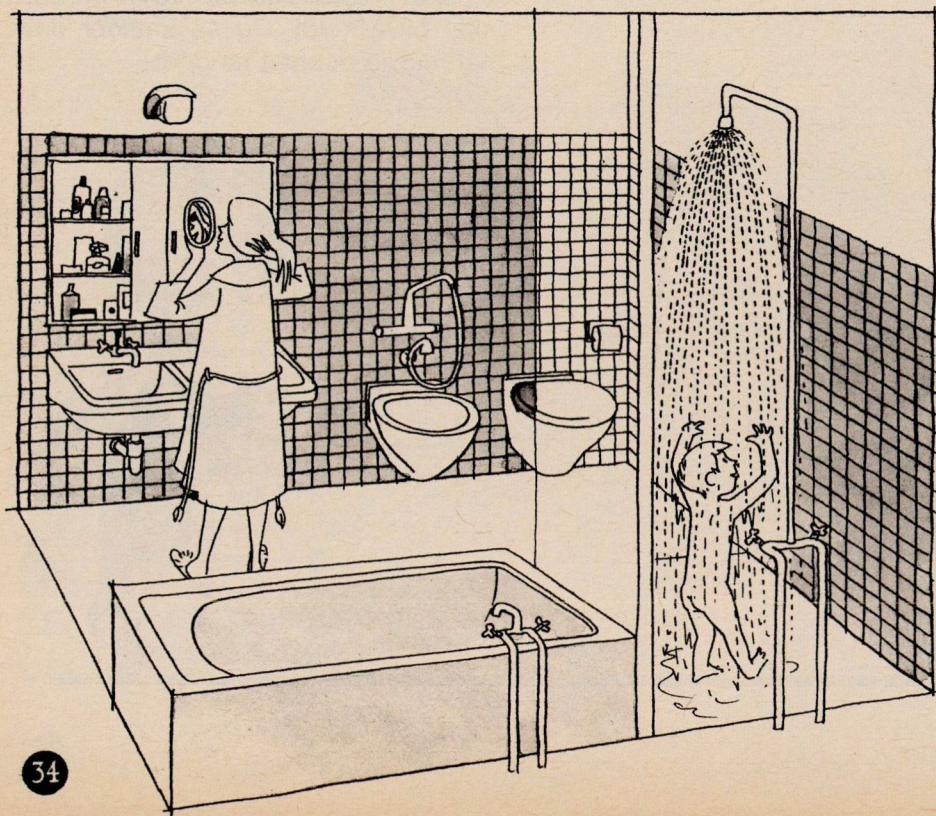
Med hensyn til bademuligheder i hjemmene er der fortsat delingslinjer, og de optrækkes af økonomiske forhold. I den del af den københavnske boligmasse, som er opført før 1930 og (endnu) er billig og derfor efterspurgt af den økonomisk svageste del af befolkningen, er der 120.000 lejligheder uden egentlige bademuligheder.

For godt tres år siden optalte man for første gang badeværelser i København, Frederiksberg og Gentofte. Man fandt 7507 i godt 140.000 lejligheder. Der var altså et baderum for hver atten familier. I 1930 var situationen forbedret så meget, at der var et baderum for hver fem familier. Nu er velstanden steget så meget, at der er ét baderum for hveranden familie. (Der tales kun om familier, som bor i lejligheder). Men det betyder, at der i dag er over 150.000 baderumsløse lejligheder i de tre storkøbenhavnske kommuner. Her må der bo over 300.000 mennesker.

Det skal nok vise sig, at en del af disse familier kan skaffe sig nogenlunde antagelige badeforhold til trods for, at de bor i en gammel-

Et sagkyndigt udvalg, nedsat af den rådgivende institution Byggecentrum, har formuleret ønske om, at der i familieboliger er separat toiletrum (tegning herover) foruden baderum med wc, bidet, to håndvaske foruden badekar og bruserum. Disse krav ses opfyldt i mange familiehus, som bygges i disse år, men i familieejlejligheder sker det endnu kun undtagelsesvis.

dags lejlighed. De kan f. eks. have fået opsat håndvask i soveværelset eller fået installeret vandvarmer, håndvask og bruser i wc'et.

Tallene på benyttelsen af offentlige badeanstalter siger, at der må være noget om det. I modsat fald kan man regne ud, at medlemmerne af 150.000 familier ellers kun får et bad hver tredje måned. Det vil man ikke rigtigt tro på.

Men at bademulighederne i hjemmene på den anden side ikke alle steder er lige gode, kan man udlede af sæbeforbruget. Gennemsnitligt forbruger man i hele landet lidt over et stykke sæbe pr. måned og pr. familie. Men da sæbeforbruget for familier med gode bademuligheder er omkring et stykke sæbe pr. måned og person, må forbruget for de resterende være tilsvarende mindre.

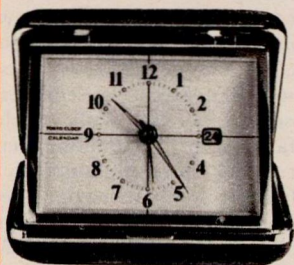
Et baderum og et toiletrum pr. familiebolig

Hvordan skal bademulighederne for en familie være, når idealkravene skal opfyldes? For at få belyst dette spørgsmål nedsatte Byggecentrum, den rådgivende institution for byggeri, et udvalg, som sagkyndigt studerede problemet og klarlagde sit syn derpå i en beretning.

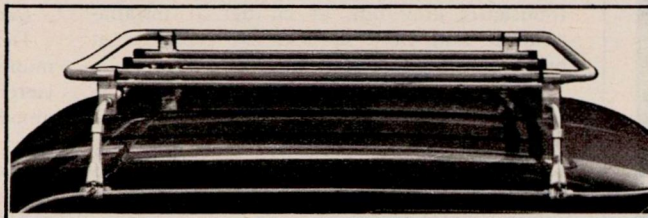
I en familiebolig må der være et separat toiletrum med wc, bidet og håndvask, foruden

FÅ BEDRE FERIE - GÅ FØRST I BRUGSEN

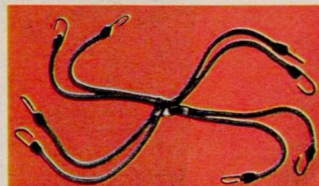
- FOR I BRUGSEN KØBER DE MED FORDEL ALT DET, DER GØR FERIEEN FULDKOMMEN. HER ER NOGLE FORSLAG TIL TING, DE MÅSKE SKULLE FORÆRE DEM SELV!

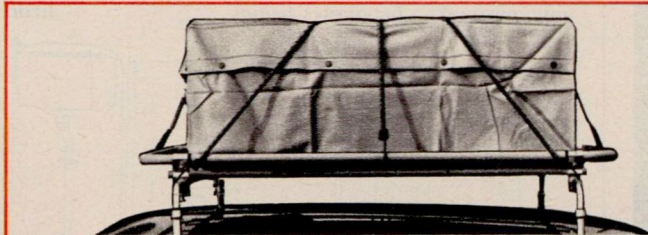
45 61 11 S. Det elegante og raffinerede rejseur har datoviser! - og naturligvis selvlysende visere og punkter. Kraftig vækker. I kunstlæderetui, høj kvalitet for kun kr. 29,85

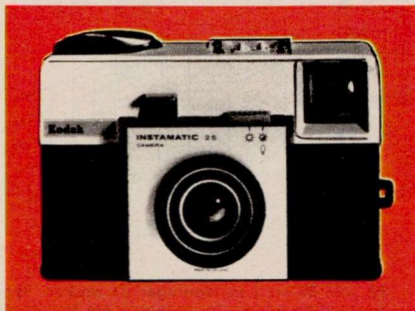
70 54 05 S. Skal De på bil-ferie, får De stor glæde af denne rummelige tagbagagebærer med galvaniserede, plastovertrukne rør. Universalmodel, passer til de fleste biler. kr. 58,65

70 54 25 S. Den 8-armede »blæksprutte«-strop er elastisk og holder bagagen sikkert på plads. kr. 10,35

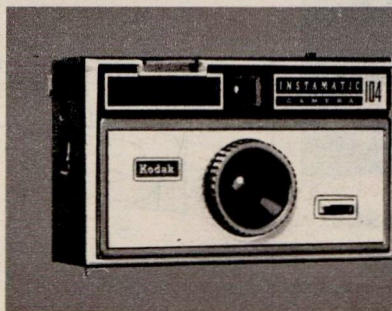

70 54 10 S. Den kraftige presenning af plastbelagt lærred beskytter effektivt mod regn. 160x150 cm med 8 snørehuller og nylonsnøre. kr. 26,85

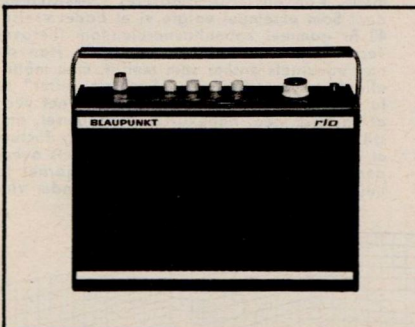
45 22 22 S. Tag feriestemningen med hjem - på sort/hvid eller farvefilm! »Kodak Instamatic 25« er et nemt, handy kamera til filmkassetter. Tilslutning for blitz. kr. 46,50

45 22 23 S. Bæretaske til model 25: kr. 14,50

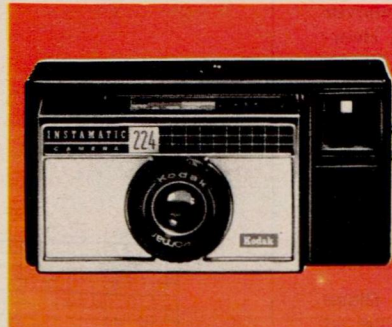

45 22 44 S. »Kodak Instamatic 104« til blitzterninger. Med det fintegnende coated objektiv tager De skarpe billeder fra 1,2 m til uendeligt - på kassette-film. kr. 85,00

45 22 46 S. Bæretaske til model 104: kr. 14,50

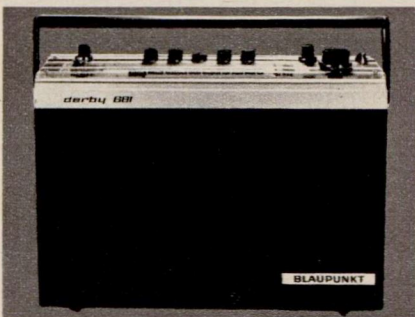

49 29 08 S. Den smarte, kompakte transistor »Blaupunkt Rio« har 4 bølgeområder: FM, KB, MB og LB. 10 transistorer og 7 dioder; tilslutning for udv. antenne, mini-telefon og netdel. 6 måneders garanti. Incl. batterier. . . . kr. 485,00

45 22 47 S. »Kodak Instamatic 224« har 3-linset, farvekorrigeret Reomar-objektiv, f: 5,6/38 mm. Automatisk indstilling af lukkerhastighed ved optagelser med blitzterning. Til filmkassetter. . . . kr. 145,00

45 22 49 S. Bæretaske til model 224: kr. 31,50

49 29 06 S. »Blaupunkt Derby 681« transistor med LB, MB, KB og to musikradio-bånd: FM - og det populære Europa-bånd! 10 transistorer og 6 dioder; alle tilslutninger - også til autoantenne og netdel. 6 måneders garanti. Pris incl. batterier. kr. 695,00

Se BRUGSENS udvalg i film. Skal De til udlandet, kan De oven i købet tjene penge på at købe film, inden De tager hjemmefra!

BRUGSEN

Hvis en ny sko passer — så gå med den!

Fordi noget er nyt for Dem, behøver De ikke at vige tilbage for det. Hverken når det gælder at skifte til en ny skotype.— eller til Tampax tamponer.

Millioner af kvinder har brugt milliarder af Tampax tamponer. De blev udviklet af en læge til fordel for alle kvinder. Tampax — som er indvendig beskyttelse — fås i 2 størrelser: 10 stk. Regular og 10 stk. Super (med 40% større sugsevne). Disse opfylder ethvert behov. Fremstillet af sammenpresset, klinisk rent, absorberende vat. Tampax tamponer fås hos Deres sædvanlige handlende.

Kan De huske, hvordan De troede, De aldrig ville kunne lære at gå på høje hæle?

TAMPAX
tamponer

MENSTRUATIONSBEKYTTELSE · BÆRES INDVENDIG
TAMPAX SCANDINAVIA A/S · KØBENHAVN

et baderum med kar, bruserum, to håndvaske, bidet, wc, håndklædetørreapparat.

Sådan er idealkravene. Byggecentrums badeværelsesudvalg opstiller også krav for udformningen af bade- og toiletrumene. Der forlanges, at alle rør ligger skjult i eller bag væg. Gulvarealet skal være frit. Badekarret skal være indmuret. Gulvet skal være let at gøre rent, og det skal være skridsikkert, så ulykkesfaren i baderummene formindskes. Godt lys og god ventilation hører naturligvis også til de krav, udvalget opstiller. Og endelig fremsættes krav om, at en del af installationerne skal være så enkle at reparere, at brugeren selv kan udføre det.

Udvalget er altså så kritisk over for alle de badeværelser, der findes, at de faktisk alle sammen er forkastet. Begrundelsen for udvalgets kritiske indstilling er den, at badeværelsernes udformning er sket ud fra en traditionsbunden opfattelse af, hvordan sådanne rum skal fremtræde. Traditionen er så fast forankret, at selv de bedst udstyrede badeværelser, som de i dag fremtræder i luksusprægede enfamilie-boligbyggeri, ikke står for en nutidsvurdering med udgangspunkt i beboernes behov.

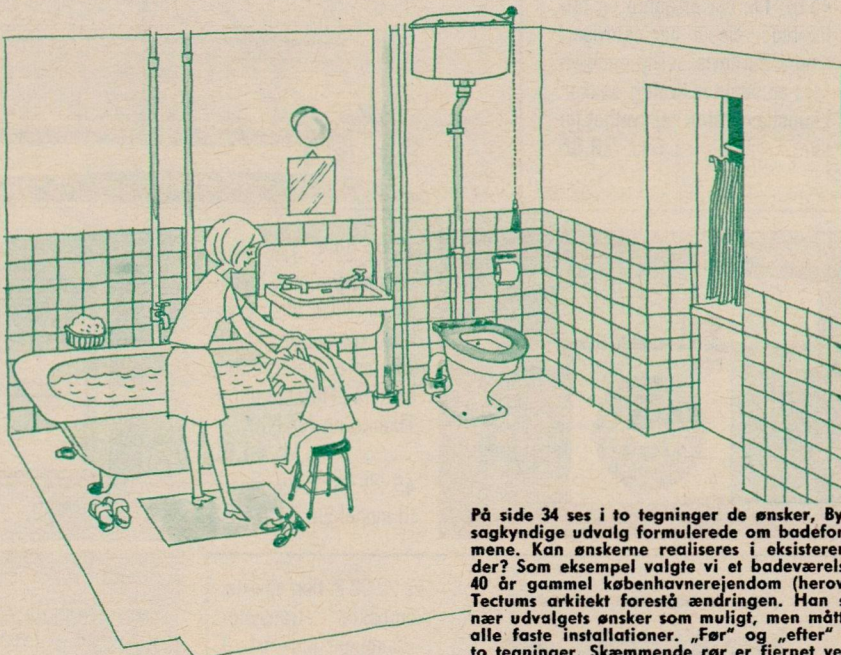
Kan der moderniseres?

Med overholdelse af alle krav, badeværelsesudvalget opstillede, har vi ladet en af Tectums arkitekter tegne et ideal-badeværelse såvel som et -toiletrum.

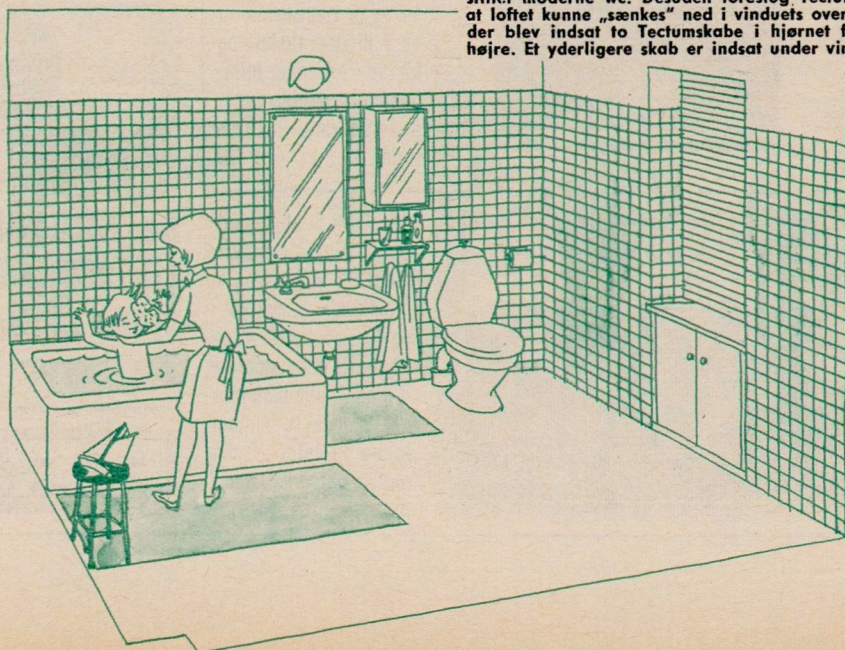
Men vi bad samtidig arkitekten se på et badeværelse af gennemsnitstypen, som den fremtræder i dag, og derefter give forslag til dets omdannelse til noget, der så vidt muligt nærmede sig idealkravene.

— Er det teknisk muligt, spurgte vi derefter Tectum. Hertil svarede ja, men man tilføjede: — Det koster jo.

Der er alene i de tre storkøbenhavnske kommuner omkring 80.000 lejligheder med badeværelser, opført før 1930, og altså håbløst umoderne efter badeværelsesudvalgets skøn. Hvis disse badeværelser skulle moderniseres i det omfang, som Tectumløsningen anviser, ville det kræve store millionbeløb. Frivilligt går de færreste husejere næppe med til gennemførelsen af en sådan modernisering. Men de kan blive tvunget til det. Efterhånden som huslejeudligningen bliver en realitet, og husejerne derefter kun kan konkurrere på lejlighedernes kvalitet, vil mange ejendomme i Kø-

På side 34 ses i to tegninger de ønsker, Byggecentrums sagkyndige udvalg formulerede om badeforhold i hjemmene. Kan ønskerne realiseres i eksisterende lejligheder? Som eksempel valgte vi et badeværelse i en cirka 40 år gammel københavnerejendom (herover), og bad Tectums arkitekt forestå ændringen. Han skulle gå så nær udvalgets ønsker som muligt, men måtte respektere alle faste installationer. „Før“ og „efter“ ses af disse to tegninger. Skæmmende rør er fjernet ved opsætning af en fairsk væg, badekarret er indmuret, og der er opstillet moderne wc. Desuden foreslog Tectums arkitekt, at loftet kunne „sænkes“ ned i vinduets overkant, og at der blev indsat to Tectumskabe i hjørnet foruden til højre. Et yderligere skab er indsat under vinduet.

**god tobak
til rimelig
pris.....**

Som ceruttryger skylder De Dem selv at prøve Brugsens Nummer-cerutter! - Der er en Nummer-cerut for enhver smag, så uanset om De vælger nr. 28, nr. 30 eller nr. 46 er De altid sikker på at få fuld tobaksnydelse - og det til en pris, der ligger under, hvad De ellers er vant til at betale for så gode cerutter!

BRUGSEN

Cerut nr. 28

Æske à 10 stk. kr. **4.50**

Kasse à 50 stk. kr. **22.50**

Cerut nr. 30

Æske à 10 stk. kr. **5.20**

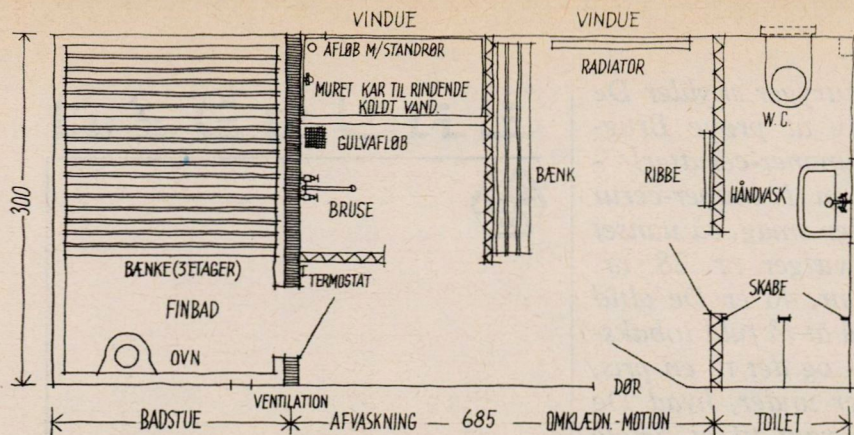
Kasse à 50 stk. kr. **26.00**

Cerut nr. 46

Æske à 10 stk. kr. **6.20**

Kasse à 50 stk. kr. **31.00**

Hvis der i en familiebolig er plads, burde man i kælderen indrette et sundhedsafsnit med baderum, motionsrum og finsk bad. Megen sundhed og velbefindende kan hentes under disse forhold. Til forståelse er der indsat mål i tegningen.

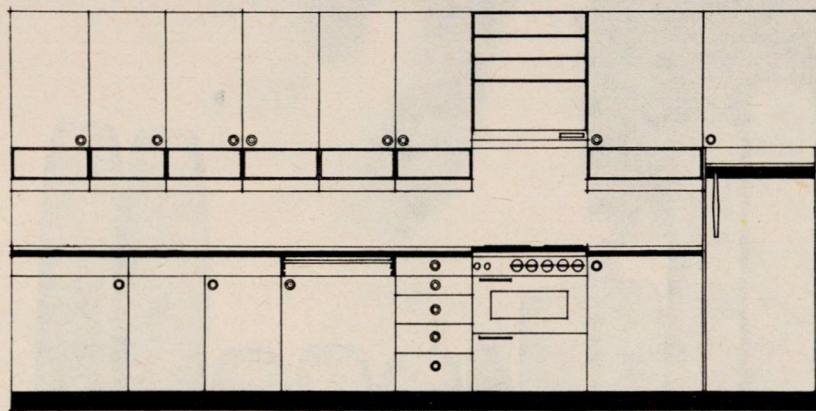
kan man tage Sverige. Blandt mange andre store virksomheder fremkom den svenske brugsforeningsbevægelses fabrik *Gustavsberg* med badekar, håndvaske, bidets, wc-installationer – alt i nye snit og farver. Og først og fremmest blev produkterne billige. Dette startede en ren moderniseringsmani i svenske familieboliger.

Man har endnu ikke set det samme tempo herhjemme. Moderniseringsbølgen, som har skaffet hjemmene tv, dybfryser, køleskab, vaskemaskine o. s. v., har tilsyneladende gjort holdt foran badeværelsedøren.

Men i disse hjem har man dog et baderum. Mere uheldigt er det, at tanker om modernisering eller forbedring af baderum er ganske uvedkommende for beboerne i et par hundredtusinde danske lejligheder.

Her er det simpelt hen for sent at tænke på badeværelser. I mange år fremover vil familierne i sådanne gamle ejendomme komme til at lide under, at endnu i 1920'erne kunne bygherrer og arkitekter ikke forestille sig, at mennesker, der ville bo i ganske almindelige lejligheder, virkelig kunne tænke sig at bade til dagligt inden for lejlighedens ramme.

TECTUM køkkenet (som alle taler om)

TECTUM KØKKENET er – underkastet løbende kvalitetskontrol af Danish Furnituremakers Control – godkendt af en uafhængig jury og optaget i Danish Design Center – tildelt guldmedalje på Forum-udstillingen »Køkkenet 67«.

Hvad betyder alle disse udmærkelser for Dem? Når De vælger et TECTUM KØKKEN, har De sikkerhed for, at De får et gennemtænkt køkken, opbygget efter moderne husmødres behov. TECTUMs indretningsarkitekter er parate og udarbejder gerne – gratis og uden forpligtelser for Dem – forslag til TECTUM-indretning af Deres køkken.

TECTUM

Rosenørns Allé 18, Kbh. V. Tlf. (01) 39 25 22
Frue Kirkeplads, Aarhus C. Tlf. (06) 13 35 33
Tolderundsvej 106, Odense Tlf. (09) 13 12 63
Voerbjergvej, Nørresundby Tlf. (08) 12 66 77

KUPON:

TIL TECTUM, ROSENØRNS 18, KØBENHAVN V
Ja, send mig straks brochuren over TECTUM
KØKKEN og GARDEROBESKABS-ELEMENTER.

Navn: _____

Adresse: _____

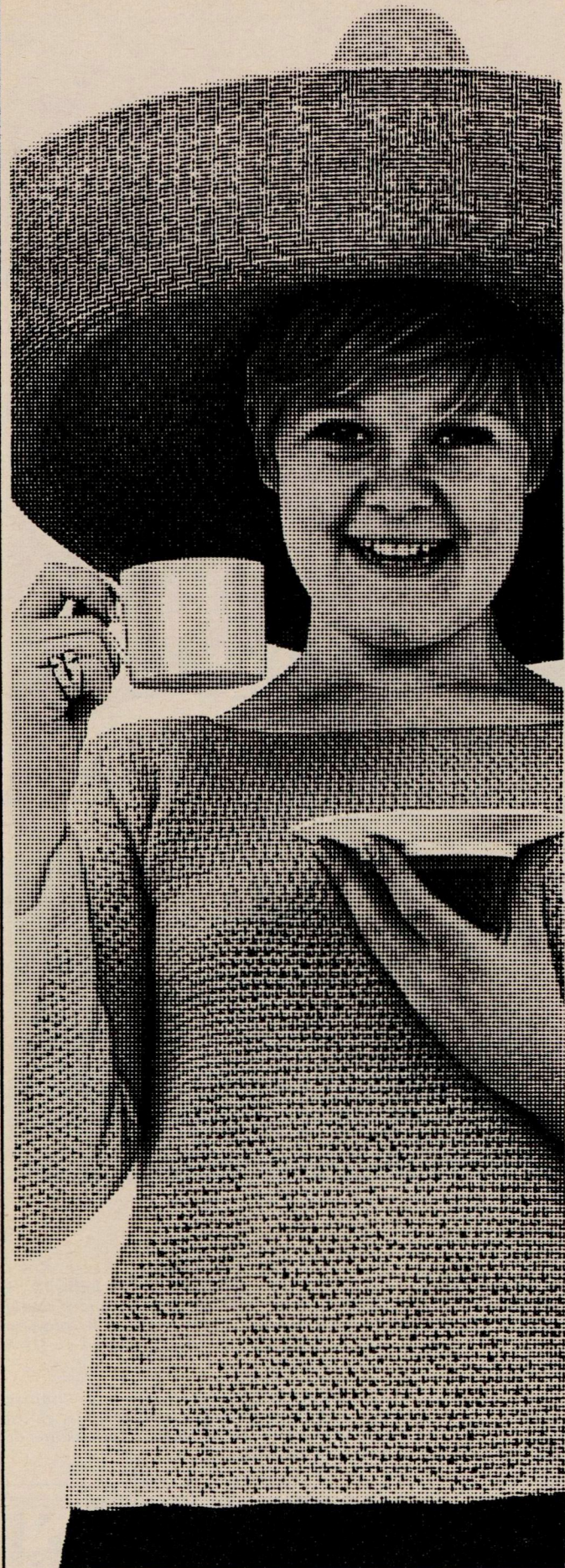
By (postdistr.): _____

S 10

Næste Samvirke
kommer
dateret 15. juni

NAF 50 år

De nordiske brugsforeningers fælles indkøbsvirksomhed, der overalt i verden indkøber varer til brugsforeningernes butikker og fabrikker, passerer en stor rund milepæl.

”
Friskmalet kaffe
hver gang...
CIRKEL
KAFFE
er datomærket
top-kvalitet”

*De får friskmalet kaffe h v e r gang -
både når De maler selv og når De vælger
færdigmalet kaffe i aromatæt pakning.
Cirkel kaffe - altid samme konstante
topkvalitet og fine smag!*

LUXUS
250 g netto

565

Færdigmalet
i aromatæt dåse

BLÅ
¼ kg netto

545

½ kg netto
kr. 10.70

HVID
¼ kg netto

480

½ kg netto
kr. 9.40

**Nettovægt
betyder
kaffe for
alle
pengene**

*for emballagen
er ikke
vejet med.*

-og så får De endda dividende

BRUGSEN

**KAREN KOK'S
SALATER**
smager,
som var de
hjemmelavede ..

Brugsen har et stort udvalg i Karen Kok's lækre datomærkede salater — i indbydende »stabelbare« bægge. Fremstillet under stadig laboratoriekontrol og »beskyttet« i kølediskens kulde, så De altid er sikker på at få en frisk salat med hjem!

P.S. Husk også Karen Kok's mayonnaise og remoulade til at gøre smørrebrødet ekstra festligt med — de fås både i lysbeskyttende poser og praktiske tuber.

BRUGSEN